

FEBRUARI '85
4e jrg., nummer 30
verschijnt ten minste
tienmaal per jaar

MIO

mededelingen opbouwwerk

BIBLIOTHEEK
INSTITUUT SOCIOLOGIE
Heikampweg 2
3584 CS UTRECHT

in dit nummer

In dit nummer vindt u o.m.:

- * Problemen rond de wet op de stads- en dorps-
vernieuwing pag. 3
- * Opbouwwerk in Vlaanderen mobiliseert aanwezige
krachten pag. 4
- * Tweede Kamer bepleit financiering van vier nieuwe
WAO-platforms pag. 9
- * De opbouwwerkformatie anno 1984: een onderzoek
van het NIMO naar opbouwwerkinstellingen en
-werkers pag. 11
- * "Onderzoek vernietigt mythes en schept nieuwe",
aldus Wil van de Leur op de opinie-pagina n.a.v.
het NIMO-onderzoek pag. 23
- * In tijdschrift-thema een pleidooi voor het stimuleren
van initiatief-projecten voor sociale innovatie pag. 29

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

3734 0456

pag.

3	Nieuwe regeling verhuiskosten bij stadsvernieuwing
3	Problemen rond de wet op de stads- en dorpsvernieuwing
4	Verrassend resultaat casco/woning
4	Samenlevingsopbouw in Vlaanderen
5	Een kern waar pit in zit
6	Plaatselijke en regionale subsidies voor vrijwilligerswerk
6	Kritiek van vrijwilligerscentrales op wet onbeloonde arbeid
7	Van Gils en de welzijnspers
8	Samenwerkingsverband "Werk en welzijn" van start
9	Tweede Kamer steunt WAO-platforms meer dan WVC
9	Opbouwwerk & de digitaalmarkt
10	Stadsvernieuwing
11	De opbouwwerkformatie anno 1984 - de presentatie van onderzoeksuitkomsten
23	Onderzoek naar opbouwwerkformatie toont evenwichtig beeld
24	Landelijke konferentie opbouwwerk
25	Lokale omroep
25	Werk-praktijkberichten
26	Verenig de belangen
26	Inventarisatie methoden en materialen vrouw- en werkwinkels
27	Dokumentatiemap sociale zekerheid
27	Bewonersboek
28	De dans om de centen en de inspraak
28	Ruimte voor ouders
29	Innovatie, een menselijk vraagstuk
34	Vijftig is teveel
35	MeMO-les
36	Service-project voor milieu- en energiegroepen
36	Kursussen rond milieuthema's
37	Binnensteden veranderen
37	Ruimere studiemogelijkheden voor opbouwwerksters
38	Kursus werkprojecten en bedrijven

NIEUWE REGELING VERHUISKOSTEN BIJ STADSVERNIEUWING

Gemeenten krijgen bij stadsvernieuwing vanaf 1 januari het recht zelf te bepalen welke bedragen zij bij welk soort ingrepen vergoeden aan bewoners. Behalve een vergoeding voor (herinrichtings)kosten bij verhuizen of bij ingrijpende verbetering van de woning kan die vanaf die datum ook worden gegeven bij uitsluitend groot onderhoud. De gemeenten krijgen hun grotere vrijheid binnen een budget dat zij van het Rijk krijgen. In de oude regeling waren er voor de vergoeding maximale bedragen van 4000 tot 4500 gulden (grote steden). Bij uitsluitend groot onderhoud konden de bewoners geen kosten vergoed krijgen. Om de rechtsgelijkheid te bevorderen, kunnen de gemeenten nu ook aan deze laatste groep mensen een vergoeding geven. De voorwaarden waaronder moeten wel vastgelegd worden in een gemeentelijke verordening.

PROBLEMEN ROND DE WET OP DE STADS- EN DORPSVERNIEUWING

De invoering van de wet op de stads- en dorpsvernieuwing is niet zonder problemen verlopen. Er is grote onenigheid ontstaan over de versleuteling van de gelden uit het landelijk stadsvernieuwingsfonds naar de gemeenten toe.

De (grotere) gemeenten die in aanmerking komen voor een rechtstreekse uitkering hebben met succes beslag gelegd op een forser aandeel uit het betreffende fonds. Dit is ten koste gegaan van de kleinere gemeenten, die niet rechtstreeks een uitkering krijgen uit het stadsvernieuwingsfonds. De kleinere gemeenten moeten zich wenden tot de provincies, die de resterende gelden beheren, om een al te grote versnippering te voorkomen. Ook tussen de provincies en de kleinere gemeenten botert het niet. Hetgeen niet de bedoeling was, geschiedt nu in een aantal provincies dankzij akties van kleinere gemeenten toch, nl. een versleuteling van de gelden op grond van het landelijk vastgestelde promillage. Daarmee is natuurlijk de mogelijkheid gegeven dat gemeenten meer krijgen dan zij eigenlijk voor dorpsvernieuwingsinspanningen nodig hebben.

Een nog veel groter probleem doet zich voor bij de subsidiëring van verbeteringen van door eigenaar bewoonde woningen. De rijkssubsidies zijn met ingang van 1 januari vervallen, terwijl de hiervoor uitgetrokken middelen in het stadsvernieuwingsfonds zijn toegevoegd. De partikuliere woningverbetering is dus nu een zaak voor de gemeenten.

Nu blijkt dat het aantal aanvragen voor subsidies van partikuliere woningverbetering in '84 zo fors gestegen is, dat Brokx al vroegtijdig moest melden dat het uitgetrokken geld op was. Na 8 november j.l. werden geen nieuwe aanvragen meer toegekend.

Het geval wil, dat de 100 miljoen, oftewel ruim 10% van de totale stadsvernieuwingsgeldten in het vervolg door de gemeenten opgebracht moet worden. Feit is echter dat het eigen woningbezit geen enkele rol heeft gespeeld bij de opstelling van de verdeelsleutel voor het landelijk stadsvernieuwingsfonds. Met andere woorden, in de vaststelling van het totale budget is geen rekening gehouden met de problematiek

van de partikuliere woningverbetering. Gemeenten als Amsterdam met een gering percentage van eigenaar-bewoners springen er gunstig uit; zij krijgen meer dan waar zij recht op hebben, gelet op het totale karakter van de stadsvernieuwingsinspanning.

Een gevoelige slag voor gemeenten, met veel eigen woningbezit, maar ook voor de eigenaar-bewoners. Veel eigenaar-bewoners zullen hun subsidie-aanvragen niet gehonoreerd zien, omdat gemeenten te weinig geldmiddelen ter beschikking staan.

Gevreesd moet worden, dat de stadsvernieuwing in gebieden met een sterk verbrokkeld eigendom, altijd al een ingewikkelde zaak, ernstig bemoeilijkt gaat worden.

VERRASSEND RESULTAAT CASCO-WONING

Het experiment van de bouw van de eerste casco woningen van ons land in Huizen heeft een verrassend resultaat opgeleverd. De besparing van 6000 gulden d.m.v. inspraak geboekt, betekende een huurverlaging van fl. 30,- per maand. De bewoners kozen er echter voor, deze 6000 gulden te "herinvesteren" in hun huurhuis, waardoor meer wooncomfort en ruimte ontstond. Deze huizen worden nu verhuurd tegen de gangbare huur van fl. 465,- per maand met, volgens de woningbouwvereniging, een veel hogere woonwaarde.

Je vraagt je toch af wie er op den duur beter wordt van die hoge woonwaarde, de woningbouwvereniging of de huurder?

SAMENLEVINGSOPBOUW IN VLAANDEREN

Het Vlaamse instituut voor samenlevingsopbouw, VIBOSO, heeft voor de eerste maal alle projecten van opbouwwerkinstellingen in Vlaanderen geïnventariseerd en in een boek opgenomen. Het boek "De samenlevingsopbouw in Vlaanderen: een groepsfoto '84-'85" beschrijft de 155 projecten die momenteel lopen. Deze projecten worden begeleid door 68 instellingen. Het gaat om projecten m.b.t. wonen en de woonomgeving, verkeersveiligheid, integratie van migranten, gezondheid, welzijn en werkgelegenheid.

Bijna de helft van de projecten betreft de grote stads-problematiek. Het opbouwwerk ondersteunt hoofdzakelijk bewonersgroepen rond het thema "herwaarderung van de buurt".

In de achtergestelde wijken is het gevaar voor verkrotting en leegstand het meest acuut. De herwaarderingsoperaties zijn erop gericht deze kankerplekken uit te bannen. Vanuit de buurten zijn er nogal wat bedenkingen bij de aan gang zijnde herwaarderingsoperaties.

In vele herwaarderingsgebieden is een officiële bewonersgroep 'de herwaarderingsstuurgroep' geïnstalleerd om de inspraak van de bevolking te verzekeren. Desalniettemin blijft de participatie een dode letter. De ervaringen uit het opbouwwerk leren dat men de participatie in een structuur heeft gevangen i.p.v. ze open te breken. Volgens het opbouwwerk dient er rekening te worden gehouden met de specifieke samenstelling van de wijk waaronder veel ouderen en immigranten. Wil men komen tot een reële interactie van de wijk dan zal dit moeten gebeuren via aangepaste vormen van participatie. Ondermeer via het mee-maken van voorstellen en plannen en via inspraak in de toewijzing

van de woningen. Zonder deze inbreng zou de bevolking zich wel eens tegen de renovatie kunnen keren.

Naast de aandacht voor herwaardering is er een groeiende belangstelling merkbaar voor de problematiek van de structurele werklozen, al dan niet uitkeringsgerechtigd. Voor het opbouwwerk komt het er niet op aan om de werklozen zo veel mogelijk diensten aan te bieden. De bemoeienis ligt op een ander vlak.

Werklozen worden ondersteund om hun lot in eigen handen te nemen en om een autonome structuur uit te bouwen. Niet om zichzelf in hun werkloosheid op te sluiten, maar om vanuit de eigen organisatievorm het overleg aan te gaan met de vakbonden, de gemeente, de socio-kulturele verenigingen.

De bijdrage van het opbouwwerk betreft zowel de opvang, de belangenbehartiging als het stimuleren van nieuwe werkprojecten en de aandacht voor gemeentelijk tewerkstellingsbeleid. Het opbouwwerk richt zelf niets op, maar mobiliseert de aanwezige krachten.

Voor de niet-uitkeringsgerechtigde werklozen (de 'nieuwe armen') worden speciale projecten opgezet: sociale tewerkstelling, alfabetisering, budgetwinkels.

Het VIBOSO-schrift 2 kan schriftelijk of telefonisch aangevraagd worden bij VIBOSO, Handelskaai 18, bus 3, 1000 Brussel, tel. 09-32.2217.5595.

EEN KERN WAAR PIT IN ZIT

Bewonersgroepen die een plan hebben voor de verbetering van hun eigen woonomgeving en er ook kans toe zien dat plan te verwezenlijken, komen in aanmerking voor het predikaat "Een kern waar pit in zit" en een prijs van f 1000,-.

De wedstrijd wordt voor de derde maal georganiseerd door de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij. Aan beide voorgaande wedstrijden hebben 150 groepen deelgenomen. De bewoners kiezen zelf het onderwerp en voeren het uit.

In vorige wedstrijden zijn straten in Amsterdam uitgeroepen tot "Kern met pit", en ook buurten in Vlissingen en Maastricht, dorpen als Arnemuiden, Westernieland, Harfsen, Obbicht, De Groeve en Het Heeske. De aard van de onderwerpen kan zeer gevarieerd zijn: woonerven, dorpen buurthuizen, speelterreinen en groenvoorzieningen. Zo werden er al windmolens gebouwd of gerestaureerd, plaatselijke histories beschreven en standbeelden opgericht.

Er wordt wel een voorwaarde gesteld aan de grootte van de plaats: de bovengrens is 4000 inwoners. Maar de deelnemers leggen zelf de grenzen van hun woonkern vast. Naast dorpen en gehuchten komen dus ook straten en wijken in steden en dorpen in aanmerking. Het gekozen onderwerp moet rechtstreeks betrekking hebben op de kern. En het resultaat moet duurzaam zijn.

Tot 1 april 1985 kan men zich opgeven bij de Heidemaatschappij, waar men ook nadere inlichtingen kan inwinnen.

Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij, Zijpendaalse weg 87, Arnhem, tel. 085-455146.

PLAATSELIJKE EN REGIONALE SUBSIDIES VOOR VRIJWILLIGERSWERK

Evenals in voorgaande jaren stelt het ministerie van WVC in 1985, in het kader van het vrijwilligerswerkbeleid, via haar Provinciale Bureau Landelijk Contact een bedrag beschikbaar voor kleine, lokale of regionale vrijwilligerswerkprojecten die passen binnen een aantal criteria. In totaal is f 800.000,-- beschikbaar.

De bedoeling is dat met relatief kleine bedragen knelpunten bij vrijwilligersinitiatieven worden opgelost, die voor zo'n initiatief van wezenlijk belang kunnen zijn om van start te komen, door een dieptepunt heen te raken of een nieuwe impuls te krijgen.

Subsidie-aanvragen kunnen tot 1 september 1985 worden ingediend bij het Bureau Landelijk Contact WVC in de betreffende provincie.

De aanvragen worden beoordeeld op algemene en inhoudelijke criteria:

- het project moet gericht zijn op ondersteuning en stimulering van vrijwilligers(werk), waarbij onder vrijwilligerswerk wordt verstaan: "Werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving";
- het moet gaan om eenmalige projecten of activiteiten met een beperkte looptijd (maximaal 1 jaar);
- het project moet liggen op het terrein van welzijn, volksgezondheid en cultuur;
- het project moet niet uit andere hoofde (kunnen) worden gesubsidieerd door rijks- of lagere overheid;
- personeelskosten en vergoedingen die een onkostenvergoeding te boven gaan, kunnen niet worden gehonoreerd;
- bij een noodzakelijke prioriteitsstelling hebben projecten waarvan een stimulerende werking op het vrijwilligerswerk uitgaat, zoals voorwaardenscheppende projecten en projecten die innovierend/experimenteel van aard zijn, de voorkeur.

KRITIEK VAN VRIJWILLIGERSCENTRALES OP WET ONBELOONDE ARBEID

De Landelijke Vereniging van Vrijwilligerscentrales (LVV) heeft kritiek geuit m.b.t. de wijze waarop het voorontwerp van Wet Onbetaalde Arbeid Uitkeringsgerechtigden (W.O.A.U.) vrijwilligerswerk afbakt van andere vormen van onbetaalde arbeid.

Wanneer deze wet in werking treedt, naar verwachting medio 1985, zullen in het gehele land zogenaamde regionale toetsingscommissies worden ingesteld, die tot taak krijgen te beoordelen of onbetaalde werkzaamheden al of niet door uitkeringsgerechtigden mogen worden verricht. De onbetaalde werkzaamheden zullen daartoe getoetst worden op de vraag of er sprake is van concurrentievervalsing danwel van arbeidsplaatsverdringing.

Volgens het voorontwerp mag de wet geen betrekking hebben op het vrijwilligerswerk. Toetsing van werkzaamheden is dan ook niet nodig als het gaat "om een arbeidsplaats waarop arbeid wordt verricht die in het maatschappelijk verkeer zonder beloning pleegt te worden verricht". Uitzondering daarop wordt gemaakt wanneer in dezelfde organisatie dezelfde of vergelijkbare arbeid ook tegen beloning wordt of

kort tevoren werd verricht. De LVV acht deze afbakening veruit onvoldoende en vreest dat grote delen van het vrijwilligerswerk toch onder de werkingssfeer van de wet gaan vallen.

Gezien de uiterst kritische opstelling van met name werkgevers- en werknemersorganisaties naar onbetaald werk, is het gevaar niet denkbeeldig dat de regionale toetsingscommissies vervolgens veel vrijwilligerswerk onmogelijk zullen maken. Er zijn nu reeds voorbeelden bekend, waarbij traditionele vormen van vrijwilligerswerk, zoals een algemene hulpdienst of zwemmen met gehandicapten, voorgelegd dienden te worden aan toetsingscommissies.

Teneinde de vaststelling van de definitieve inhoud van de wet (die nog behandeld moet worden in de Tweede Kamer) te beïnvloeden, heeft de LVV het volgende standpunt bekendgemaakt:

- Vrijwilligerswerk dient buiten de werkingssfeer van de W.O.A.U te blijven
- De afbakening tussen enerzijds vrijwilligerswerk en anderzijds andere vormen van onbeloonde arbeid, zoals door SoZaWe voorgesteld, biedt onvoldoende zekerheid dat het vrijwilligerswerk buiten de toetsing kan blijven
- Meer duidelijkheid wordt verkregen wanneer de kenmerken worden aangegeven van onbeloonde werkzaamheden die niet tot het vrijwilligerswerk behoren. Deze kenmerken zijn:
 - 1) Het werk is niet voor iedereen toegankelijk, omdat het bijvoorbeeld alleen bestemd is voor werklozen, danwel alleen bestemd voor mensen met een strikt voorgeschreven opleidingsnivo. Beperkte toegankelijkheid is alleen akseptabel indien dat vanuit de ideële en/of ethische doelstelling van de organisatie c.q. het projekt voortvloeit (bijvoorbeeld vrouwengroepen en W.A.O.-groepen).
 - 2) Het werk is hoofdzakelijk gericht op verbetering van de positie van de deelnemers aan onbetaald werk op de betaalde arbeidsmarkt.
 - 3) Het werk is beroepsmatig, dat wil zeggen het is werk dat tot voor kort betaald werd verricht, danwel in dezelfde organisatie door zowel betaalde als onbetaalde werkers wordt verricht.
 - 4) Het werk is bedrijfsmatig (dat wil zeggen werk dat op een markt is gericht, doordat er produkten danwel diensten worden geboden) heeft geen ideële doelstelling en streeft naar loonvorming.
 - 5) Het werk behoort tot taak van de overheden of van door verzekeringsgelden te betalen voorzieningen.
 - 6) Het werk kent een beperkte tijdsduur.

Informatie bij Buro LVV,
Potgieterstraat 37, 3532 VP
Utrecht.

VAN GILS EN DE WELZIJNSPERS

Een Stuurgroep van de Commissie Van Gils heeft een notitie uitgebracht over de welzijns pers. Een onderwerp waarop vele jaren geleden de door het Ministerie van CRM geïnstalleerde Commissie-Dotinga reeds de tanden stukbeet. Momenteel verschijnen er nog zo'n zestig verschillende bladen, veelal vanuit landelijke organisaties, veelal ook met een oplage beneden de 2500. De Stuurgroep van de Commissie Van Gils signaleert een aantal bladen in de "gevaren-zone" (recentelijk sneuvelde nog Jeugdwerk Nu). Teneinde de "weerstand" tegen uniformisering zo laag mogelijk te houden adviseert de Stuurgroep één landelijk welzijnsblad met daarbinnen een "inleg-katern" dat varieert per sektor in welzijnsland. Maar zij ziet

ook de omgekeerde mogelijkheid, t.w. één welzijnsblad per deel-sektor met één algemeen inleg-katern dat de sectoren overstijgt. Dat zou natuurlijk kunnen, maar betekent wel de inkorporatie van zeer veel overleg, "identity-frustration" en grens-gevechten. Kortom een compromis "for the time being" dat weinig garanties biedt voor slagkracht en kwaliteit. Die garanties waren wel aanwezig in het voorstel dat Bert Middel in Intermediair (11-6-1982) lanceerde. Dat voorzag in een krachtig kwaliteits-blad en daarnaast in het bestaan van een beperkte veelheid van eenvoudige, met beperkte middelen gemaakte sektor-, huisdan wel organisatie-blaadjes.

SAMENWERKINGSVERBAND "WERK EN WELZIJN" VAN START

Op 8 januari j.l. vond in Utrecht de eerste vergadering plaats van het Landelijk Samenwerkingsverband Werk en Welzijn, waarin het Platform Opbouwwerk en het Leeuwarder experiment Werk en Welzijn het voortouw hebben genomen. Zoals bekend voorziet Werk en Welzijn in het, met behoud van loon en rechten, part-time vrijstellen van werknemers t.b.v. maatschappelijke taken. Op de (deels) vrijkomende arbeidsplaatsen kunnen dan werkzoekenden volgens normale CAO-lonen worden aangesteld. Zo zijn b.v. in het Leeuwarder experiment een vijftal cassières van een grote supermarkt elk één dag per week vrijgesteld (voor maatschappelijke taken in peuter-, kinder- en bejaardenwerk), waardoor twee werkloze meisjes een half-time baan als cassière bij dezelfde supermarkt hebben kunnen krijgen. Een eind 1984 gereedgekomen evaluatie-onderzoek van Werk en Welzijn is door de Ministers van SoZaWe en WVC naar de Tweede Kamer gezonden. De onderzoekers beoordelen het experiment zeer positief en bepleiten meer experimenten met deze bijzondere "Terug-ploeg-regeling".

Op Kamervragen hebben de Ministers geantwoord binnen korte termijn beslissingen te zullen nemen inzake voortzetting en verbreding. Wat de uitbreiding betreft, werken in het Samenwerkingsverband o.m. samen Hengelo, Den Bosch, Oss, Eindhoven, Nijmegen, Kop van Noord-Holland/Alkmaar en Gouda. Ook Leeuwarden is uiteraard vertegenwoordigd: in Friesland namen Provinciale Staten onlangs unaniem een PvdA-motie aan, waarin uitbreiding van Werk en Welzijn van Leeuwarden tot geheel Friesland werd aanbevolen.

Het Samenwerkingsverband bereidt momenteel een landelijke taakstellende nota voor, waarin alle initiatieven worden opgenomen. Het ligt in de bedoeling die binnenkort aan de Ministers en de Tweede Kamer aan te bieden. Hoewel onlangs nog weer enkele initiatieven aansluiting zochten (Assen, en Roosendaal), zal het Samenwerkingsverband niet langer wachten, maar tot indiening overgaan. Overwogen wordt bij de Ministers een (extra) reservering in arbeidsplaatsen te bepleiten, zodat ruimte voor verdere uitbreidingen aanwezig blijft.

Inlichtingen: Meindert van den Berg,
Werk en Welzijn Friesland, tel. 058-
128887; Wil van de Leur, samenwer-
kingsverband, tel. 070-521354.

TWEEDE KAMER STEUNT WAO-PLATFORMS MEER DAN WVC

Op 19 december heeft een uit 28 mensen bestaande delegatie van een zeven-tal regionale platforms van arbeidsongeschikten-organisaties overleg gevoerd met de Directie Maatschappelijke Ontwikkeling van het Ministerie van WVC over de voortzetting en uitbreiding van de financiële en opbouwwerk-ondersteuning van drie, respectievelijk zeven regionale platforms. Hoewel volgens de Directie Maatschappelijke Ontwikkeling in beginsel alle vier nieuwe platforms voor subsidiële steun in aanmerking zouden komen beleidsmatig, zag de Directie wegens budgettaire beperkingen slechts kans de financiering van twee nieuwe in 1985 veilig te stellen. Daarnaast zouden de drie al bestaande platforms niet langer meer als "experimenteel" betiteld worden, maar een normale voorziening vormen, waarvan de financiering ten minste tot 1987 gewaarborgd is. Een soortgelijke waarborg werd in het gesprek ook afgegeven m.b.t. de onderzoeks-functie die aan het Landelijk Samenwerkingsverband verbonden is, middels een bij het Nimo werkzame onderzoeks-functionaris.

Inmiddels heeft het Departement laten weten subsidie te willen verstrekken aan de regionale platforms in Gelderland en Midden-Brabant. Dit tot vreugde van deze, maar uiteraard tot verdriet van de platforms in Utrecht en West-Brabant die ook voorstellen hadden ingediend. Inmiddels heeft een brief van het Landelijk Samenwerkingsverband aan de Tweede Kamer geresulteerd in een viertal vragen aan de regering, waarin opgeroepen wordt alsnog financiering van alle vier de nieuwe platforms veilig te stellen. De Kamer-vragen zijn Kamer-breed ingediend door vertegenwoordigers van PSP, GPV, PPR, CPN, D'66, CDA en PvdA. Kortom een "backing" van de WAO-platforms die niet alledaags maar wel heel appèlerend voor de Minister moet zijn.

OPBOUWWERK & DE DIGITAALMARKT

Op 14 december vorig jaar vond in het Jacobi-theater te Utrecht de bijeenkomst "Opbouwwerk & de digitaalmarkt" plaats, georganiseerd door het samenwerkingsverband Informatienetwerken. Er waren ruim 100 deelnemers, waaronder opbouwwerkers en sociaal-kultureel werkers, secretariatsmedewerkers, leden van bewonersorganisaties, vertegenwoordigers van het ministerie van WVC (departement en provinciale bureaus), enz.

Het programma was er vooral op gericht om de deelnemers d.m.v. demonstraties en korte inleidingen kennis te laten maken met (mogelijke) toepassingen van de computer in de praktijk van het opbouwwerk. Veelal ging het om standaard-toepassingen van de computer: de computer als hulpmiddel bij het invoeren van dokumentatie, bij tekstverwerking, administratie en mailing.

Maar er werd ook aandacht besteed aan specifieke toepassingen van de computer in het uitvoerend werk, zoals analyse van de hulpvraag van cliënten en de computer als hulpmiddel bij voortgangstoetsing aan het meerjarenplan stadsvernieuwing.

Daarnaast is in de inleidingen o.m. ingegaan op scholing en werkontwikkeling, op de ervaringen die in Londen zijn opgedaan bij het

gebruik van computers door bewonersorganisaties, op de effecten van het gebruik van computers in de werkpraktijk van een organisatie-adviesburo en tenslotte op verwachte effecten van automatisering op de opbouwwerkpraktijk.

De teksten van de inleidingen zijn opgenomen in een verslagboek "Opbouwwerk & de digitaalmarkt", dat kan worden besteld bij het Platform Opbouwwerk, tel 070-521354. Het verslag kost f. 12,50, inkl. porto.

STADSVERNIEUWING

Zoals genoegzaam bekend, is de nieuwe wet op de stads- en dorpsvernieuwing per 1 januari van kracht geworden. Veel zinnige en minder zinnige dingen zijn hierover gezegd, één ding is echter opvallend in al datgene: namelijk dat niet of nauwelijks aandacht wordt besteed aan de positie van bewonersorganisaties in de stadsvernieuwingswijken. Naast alle feitelijke veranderingen in de gehele wet- en regelgeving treedt er ook een verschuiving van machtsposities op, met name daar waar het gaat om de positie van de gemeente. Eén en ander zal feitelijke consequenties hebben voor de positie van de bewonersorganisaties en de positie van het opbouwwerk.

Het Platform Opbouwwerk is voornemens om begin april een studiebijeenkomst te organiseren voor opbouwwerkers en bewoners werkzaam in de stadsvernieuwing, waar enerzijds aandacht zal worden besteed aan de feitelijke wet- en regelgeving, middels een aantal inleidingen, en anderzijds aandacht zal worden besteed aan de (veranderende) positie van bewonersorganisaties en het opbouwwerk.

Eén en ander zal geschieden o.a. aan de hand van het verzamelde materiaal bij de cursus stadsvernieuwing 1984-1985, georganiseerd door VRO, WVC, NCIV en Werkgroep 2000.

Nadere informatie bij Bart Lammers,
tel. 070-521354.

DE OPBOUWWERKFORMATIE ANNO 1984

De presentatie van onderzoeksuitkomsten

Ad Raspe
Koos Vos

In de decemberaflevering van MO verscheen een voorbeschouwing van het onderzoek "Opbouwwerkformatie 1984". Het onderzoek is in het najaar 1984 uitgevoerd door middel van schriftelijke enquêtes onder 327 instellingen voor opbouwwerk/sociaal cultureel werk en onder 768 afdelingen Welzijn van de nederlandse gemeenten. Doel van deze enquêtes was in kaart te brengen waar in Nederland (nog) opbouwwerkers aan het werk zijn. Voor de definitie van opbouwwerk hebben we in dit onderzoek aangesloten op wat daarover is gezegd in de informatie-brochure "Opbouwwerk als lokale voorziening". Deze brochure is vorig jaar uitgebracht door het samenwerkingsverband Voorlichting Opbouwwerk.

Opbouwwerkers (m/v) zijn betaalde beroepskrachten die aan sociaal-ekonomisch zwakke groepen sociaal-organisatorische, strategische en edukatieve ondersteuning bieden. Deze ondersteuning vergroot de machtsbasis van groepen. Zij zijn daardoor beter in staat tot beïnvloeding van het beleid dat inwerkt op hun dagelijks leven en/of tot vormen van eigen medebeheer.

De functie-aanduiding "opbouwwerker" is geen noodzakelijke voorwaarde geacht om iemand als opbouwwerker in de zojuist omschreven zin aan te merken. In de praktijk blijkt een grote verscheidenheid aan functie-aanduidingen te bestaan; niettemin worden die werkers door de instellingen en gemeenten onder de noemer opbouwwerk als in het onderzoek bedoeld, aangeduid.

Met dit onderzoek hebben we informatie over instellingen en werkers verkregen. De vraag wat een instelling voor opbouwwerk is, lijkt eenvoudiger dan die in werkelijkheid is. Bij de verantwoording van het onderzoek in de volgende paragraaf is vermeld wat de problemen daarbij waren en waarop onze telling is gebaseerd die meerdere werkeenheden kan omvatten. Van 178 van aldus omschreven instellingen kon een vragenlijst in de analyse worden betrokken. Kategorale organisaties die wel opbouwwerk uitvoeren volgens de gegeven omschrijving zijn buiten beschouwing gelaten. Het aantal reacties was betrekkelijk gering. Bovendien was het tweede deel van de vragenlijst niet van toepassing voor deze instellingen. Tenslotte vervullen met name organisaties voor buitenlandse werknemers ook tweede-lijns-functies. Projecten Mensen zonder Werk zijn evenmin in het onderzoek opgenomen. De indeling van deze rapportage is als volgt. Na de verantwoording waarin duidelijk wordt dat het onderzoek een representatief beeld geeft van het nederlandse opbouwwerk, volgt een korte paragraaf over een tweetal kenmerken van de instellingen. Vervolgens gaan we na hoe het bestand aan opbouwwerk(st)ers er uit ziet. We schatten ondermeer hoeveel betaalde beroepskrachten opbouwwerk bedrijven. Dit onderdeel is voor de eerste maal in nederlands onderzoek opgenomen. Daarna komt de vraag aan de orde welke probleemvelden door het opbouwwerk worden aangepakt. Waar mogelijk vergelijken we de uitkomsten met die van vorige onderzoeken. Tenslotte rapporteren we in welke mate opbouwwerkers gebruik maken van organisaties die advies en informatie verstrekken aan lokale initiatieven en opbouwwerkers op specifieke probleemvelden als wonen en werk. Doen opbouwwerkers vooral een beroep op

instellingen die niet behoren tot de typische welzijns-/opbouwwerk infrastructuur?

In aansluiting op dit laatste laten we zien of opbouwwerk wordt ge-
waardeerd door de zojuist genoemde instellingen die adviezen en infor-
matie verstrekken. Men is onder meer de vraag voorgelegd, welke bete-
kenis opbouwwerkers hebben voor hun adviespraktijk.
Saillante uitkomsten sluiten deze rapportage af.

Zoals gezegd, we hebben gemeenten een vragenlijst gestuurd. Langs deze
weg kwamen wij 31 "nieuwe" instellingen op het spoor met 47 werkers.
Deze "nieuwe" instellingen waren niet in ons adressenbestand bekend.
We hebben mede van deze gegevens gebruik gemaakt om het totaal aantal
opbouwwerkers in Nederland te schatten. Bovendien bleek in zes geval-
len dat een gemeente zelf een opbouwwerker in dienst heeft. Onder de
door de gemeenten ingestuurde vragenlijsten bevonden zich ook 37 over-
instellingen die wel in ons adressenbestand zaten, maar die zelf geen
reactie instuurden. Met behulp van deze gegevens konden we vaststellen
of het onderzoek een goed beeld van het nederlandse opbouwwerk geeft.
Zoals hierna zal blijken, is dat inderdaad het geval.

Tenslotte een opmerking over een beperking van dit onderzoek. Uit het
voorgaande is duidelijk, dat we ons hebben beperkt tot het opbouwwerk
dat wordt verricht door gesubsidieerde instellingen die in het alge-
meen vallen onder het regiem van de RBR SCW. Daarmee zegt het onder-
zoek niets over de functie opbouwwerk die in andere sectoren en insti-
tuties wordt vervuld door beroepsbeoefenaren en vrijwilligers.

NB. De Coöp. Ver. UA ABACUS te Oosterhout droeg zorg voor de geauto-
matiseerde verwerking van gegevens tot tabellen. De daarvoor beno-
digde computerprogramma's werden eveneens door haar ontworpen.

VERANTWOORDING

Overzicht response

In onderstaande tabel volgt per provincie een overzicht van het aantal
aangeschreven instellingen en het aantal vragenlijsten dat op 20 de-
cember 1984 was teruggestuurd.

Tabel 1: Overzicht Respons Instellingen

	Adressen	NonR	R
Drenthe	25	12	13
Friesland	7	3	4
Gelderland	29	14	15
Groningen	17	4	13
Limburg	19	5	14
Nrd Brabant	65	19	47
Nrd Holland	66	30	36
Overijssel	27	10	17
Utrecht	27	21	6
Zeeland	4	1	3
Zuid Holland	35	24	11
IJsselmeerp.	3	2	1
Regionaal	3	3	0
	<hr/> 327	<hr/> 147	<hr/> 180

- NB - De regionale organen zijn bij de provincies ondergebracht m.u.v. drie niet-reagerende instellingen.
- Twee lijsten zijn door een administratieve vergissing niet verwerkt.

Het responsepercentage is 55%. Voor een schriftelijke enquête is dat geen slecht resultaat. Ter toelichting noemen we kort enkele factoren die van invloed zijn geweest op het responsepercentage.

Om te beginnen is er sprake van een organisatorische diversiteit onder opbouwwerkinstellingen. Daardoor is de kans op uitval groter. Het viel niet mee om het begrip "instellingen" te omschrijven. Als instelling hebben we beschouwd een organisatorisch verband dat meerdere eenheden kan omvatten. De werkgeversfunctie is veelal bij dat verband ondergebracht en er is bemoeienis met het inhoudelijk werk. Bijvoorbeeld in de vorm van koördinatie of werkbegeleiding. Voorbeelden: COL (Leeuwarden), SAROEN (Roosendaal), of SWA (Amsterdam). Dit soort verbanden zijn steeds als een instelling geteld.

Een ander probleem heeft zich voorgedaan in die plaatsen waar geen organisatorisch verband voor het geheel zich voordoet. Dordrecht kent weliswaar een werkgeversinstituut waarin het personeel is ondergebracht, maar het werk wordt verricht in autonome eenheden en de centrale werkgever heeft geen bemoeienis met het inhoudelijke werk. In deze situatie hebben we meerdere adressen opgenomen. In Vlaardingen bijvoorbeeld hebben we zes adressen geteld.

In de tweede plaats is het responsepercentage ongunstig beïnvloed doordat wij bij het samenstellen van een zo volledig mogelijk adresbestand gebruik hebben gemaakt van een beoordelingsprocedure. Wij verkregen met één uitzondering de volledige medewerking van de provinciale begeleidingsorganen. Men werd gevraagd om adressen van bij hen aangesloten instellingen die naar hun oordeel opbouwwerk verrichten volgens de in dit onderzoek gebruikte omschrijving. Onder deze adressen komen vooral instellingen van sociaal-kultureel werk en klub- en buurthuiswerk voor. Drenthe, Noord-Holland en Utrecht zijn in dit opzicht koplopers. Van deze instellingen zijn weinig reacties binnengekomen. De begeleidingsorganen hebben bij hun selectie wellicht niet al te zeer rekening gehouden met onze omschrijving van opbouwwerk. Een tweede bron van nonresponse kan zijn, dat de beoordeling van het begeleidingsorgaan niet overeenstemt met de eigen beoordeling door de instelling.

Ten derde vormen werkdruk, organisatorische perikelen ten gevolge van bezuinigingen en herstrukturering redenen om de vragenlijst niet in te vullen. Daarom hebben enkele grote steden ondanks toezeggingen niet mee kunnen doen. Dit betekent niet dat de stedelijke situaties ondervertegenwoordigd zijn. Er zijn 16 steden met instellingen van 8 of meer werkers in het onderzoek betrokken.

Wat betreft Utrecht werden we voor een extra probleem geplaatst. Het welzijnswerk c.q. opbouwwerk verkeert er momenteel in een zeer moeilijke situatie. Sterke bezuinigingen gepaard met herstrukturering, maken de situatie uiterst ondoorzichtig. De stad Utrecht is daarom niet in het onderzoek betrokken.

Tenslotte, in een paar gevallen hebben we onvolledige opgaven gekregen: gegevens over de werkers werden b.v. wel vermeld, die over de probleemvelden niet. Dit soort opgaven zijn om technische redenen moeilijk te verwerken geweest omdat beide onderdelen aan elkaar werden gerelateerd. Betreffende gegevens werden door ons toegevoegd aan de opgaven die we van de gemeenten kregen. De instelling zelf werd als niet gereageerd hebbende beschouwd.

Toch representatief beeld Nederlands opbouwwerk
 Hoewel het responsepercentage niet onbevredigend is, zou niettemin twijfel kunnen rijzen aan de representativiteit van de onderzoeksuitkomsten. Geven deze wel een korrekt beeld van het nederlandse opbouwwerk? Dat is inderdaad het geval. Zoals gezegd, hebben wij ook gemeentelijke afdelingen van welzijn benaderd met een vragenlijst. Onder de door gemeenten teruggestuurde en ingevulde vragenlijsten zijn 37 instellingen die in ons opbouwwerkbestand zaten, maar zelf geen vragenlijst terugstuurden. Deze 37 behoren met andere woorden tot de non-response. We kunnen nu de bevindingen van deze 37 door de gemeenten ingevulde vragenlijsten op enkele punten vergelijken met die van de 178 instellingen. Dan blijkt dat de niet-reagerende instellingen hetzelfde beeld vertonen als de instellingen die wel een vragenlijst invulden. Er zijn geen belangrijke afwijkingen als het bijvoorbeeld gaat om funktiekode, opleidingsnivo, sexe, leeftijd en aantal dienstjaren.

INSTELLINGEN

Nog steeds eenmansposten

Eenmansposten komt het meeste voor (41%). We kunnen zeggen nog steeds. Onderzoek uit 1971 onder een steekproef van 52 instellingen wijst op ongeveer een zelfde cijfer (37%) (Nimocahier no. 14 Funktieopvatting, functieinvulling van opbouwwerkers). Nemen we de instellingen samen waar een t/m drie beroepskrachten werkzaam zijn, dan maken zij driekwart van het hele bestand uit. De middelgrote instellingen d.w.z. die met 4 t/m 7 werkers vormen 15%. De rest 9% zijn grote instellingen met 8 en meer werkers.

Opbouwwerk vanuit akkommodaties; de helft

Opbouwwerk kan al of niet verricht worden vanuit een akkommodatie, b.v. een klub- en of buurthuis, dorps huis, jongerencentrum of wijkcentrum. Zo'n akkommodatie blijkt bijna net zo veel niet als wel als uitvalsbasis te dienen; 46% van de instellingen is niet aan een accomodatie gebonden. Dat betekent uiteraard niet dat die instellingen geen kantoor of werkruimte hebben.

WERKERS

Schattingen over het aantal opbouwwerkers lopen nogal uiteen; hoeveel zijn er eigenlijk? Is opbouwwerkland nog steeds een mannenland? Wordt er nog wel nieuw bloed toegevoegd aan het werkersbestand, en hoe staat het het eigenlijk met de etnische verscheidenheid van het werkersbestand? Vragen te over. Het is opvallend hoe weinig bekend is over diegenen die opbouwwerk uitoefenen, in tegenstelling overigens tot de "issues", aanpakken en principes waarvan zij uitgaan. In dit onderzoek hebben we behoorlijk goed inzicht kunnen krijgen in het werkersbestand. Voor onderzoek naar opbouwwerk is dat nieuw.

Aantal opbouwwerkers

Bij de 178 instellingen zijn 556 beroepskrachten in dienst. Iets meer dan de helft heeft een volledige baan. Het merendeel van de opbouwwerkers (bijna 60%) wordt met "opbouwwerker" aangeduid. De rest laat uiteenlopende omschrijvingen zien zoals sociaal-cultureel werker, buurtwerker, buurtopbouwwerker of jeugd- en jongerenwerker. Maar er zijn ook aanduidingen waarin het woord "opbouwwerk" terugkomt zoals

opbouwwerker-Turken, vrouwenopbouwwerkster, opbouwwerker-bewonersdeskundige, projektmatig/opbouwwerker etc.

Opgemerkt zij dat deze beroepskrachten opbouwwerk verrichten volgens de omschrijving die wij hebben gehanteerd.

Door rekening te houden met de instellingen die niet hebben gereageerd, en te kijken naar de aantallen werkers per instelling kunnen we berekenen hoeveel werkers er ongeveer in Nederland zijn. We schatten dat er om en nabij de 1000 betaalde beroepskrachten zijn in het uitvoerende opbouwwerk (volgens de definitie en m.u.v. categoriaal opbouwwerk en F2-werk vanuit de wereld- en levensbeschouwelijke organen.) De opbouwwerkfunctie wordt overigens ook door andere beroepsgroepen uitgeoefend. Die zijn in het opbouwwerkformatie-onderzoek niet betrokken.

Opbouwwerk een stabiele maar zich vernieuwende beroepsgroep

Je hoort vaak dat het beroep van opbouwwerker zwaar is dat je het maar enkele jaren uithoudt en dan wat anders moet gaan zoeken. Dat roept de vraag op of er enige permanentie is in de beroepsgroep.

Een kwart zit al zo'n acht jaar of langer in het werk. Maar ook ongeveer het zelfde aantal is er in 1982/83 bijgekomen. In 1984 zijn er 44 mensen (8%) nieuw in dienst getreden.

Aan de beroepsgroep wordt dus voortdurend nieuw bloed toegevoegd, ondanks de bezuinigingen op het personeelsbestand van de laatste jaren.

Opbouwwerk in deeltijd

Wordt het opbouwwerk full-time, of in deeltijd uitgeoefend?

Iets meer dan de helft van de werkers heeft aan opbouwwerk een full-time betaalde baan.

Tabel 2: Werktijd

	Aantal werkers	
40 uur	287	52%
20 - 36 uur	127	23%
< 20 uur	141	25%

Voor bijna een kwart is het een halve baan. Vormen van deeltijdarbeid hebben dus in een groot aantal gevallen hun entree gedaan. (We hebben niet gevraagd of hier een vrije of gedwongen keuze (bezuinigen) aan ten grondslag ligt). Zij die het langst in dienst zijn bezetten ook meer de voltijd-banen. De vrouwelijke werkers zitten redelijk gelijk verdeeld over de voltijd- en deeltijdbanen. Bij hun mannelijke collega's komt een volledige baan veel vaker voor.

Opbouwwerk(st)ers goed gekwalificeerd

58% van de werkers heeft een hogere beroepsopleiding gevolgd, en 35% h.b.o. en V.O/ kaderkursus opbouwwerk of een universitaire opleiding. Deze cijfers laten zien dat werkers door opleiding zeer goed zijn gekwalificeerd. Een derde van het bestand heeft meer dan h.b.o. gevolgd.

Functiecode: nivellering?

Om een idee te krijgen van het beloningsnivo is gekeken naar de inschaling volgens CAO-Welzijn (tabel 3).

Tabel 3: Functiecode

	werkers	aanvulling via gemeenten	totaal
OA	6	3	9
OB	180	45	225
OC	224	49	273
anders	132	43	175
nvt	5	5	10
onbekend	9	8	17
	<hr/> 556	<hr/> 153	<hr/> 709

De aanduidingen OC en OB komen het meeste voor. In de rubriek "anders" wordt CIIB het meest genoemd (104 van de 175).

Ondanks het feit dat er meer accommodatiegebonden opbouwwerk in ons onderzoek zit wordt de OC-functie meer gebruikt. (OC 38%, OB 31%) Er zijn vergelijkenderwijs net zoveel vrouwen als mannen in OB en OC functies. Op dit punt dus geen diskriminatie.

Naar verluidt vervangen bepaalde gemeenten OB en OC functies door CIIB. Nieuw aan te trekken personeel zal dan onder deze laatste functiecode moeten vallen. Dit is een verkapte vorm van bezuiniging en komt het opbouwwerk niet ten goede.

Als dit zich doorzet zal het opbouwwerk meer teruggedrongen worden naar de sociaal-kulturele sektor.

De modale opbouwwerker: man, wit, dertiger

Opbouwwerk is een beroep van dertigers; 64% is tussen de 30 en 40 jaar oud. Zo'n 40% is 35 jaar en ouder.

Een veel gehoorde uitlating is dat het opbouwwerk louter door mannen wordt beoefend, het zou typisch een mannenberoep zijn. Onze verdeling laat zien dat zo'n 7 van de 10 werkers een man is. De beroepsgroep wordt dus door mannen gedomineerd.

Een andere dominante toets blijkt uit de etnische achtergronden. Het bestand is vrijwel in zijn geheel een Nederlandse aangelegenheid. Het aantal buitenlanders is op vier handen te tellen. Van de 19 personen heeft acht een Belgische, drie een Turkse, drie een Surinaamse, twee een Molukse, één een Indonesische, één een Antiliaanse en één een Joegoslavische achtergrond.

De gemeenteopgave (153 werkers) toont eenzelfde beeld; 7 werkers zijn van niet-Nederlandse origine.

Zachte financiering

Waaruit wordt de beroepsformatie nu gefinancierd?

Het mocht verwacht worden dat het geld van de Rijksbijdrageregeling SCW afkomstig is. Bij 87% van de beroepskrachten is dat het geval. Het interessante schuilt in de overige 13%. De gemeenten zelf of de oude broodheer WVC blijken hierbij vooral als financier op te treden. Het werk is er nog niet in geslaagd om financieringsbronnen buiten de zachte sektor aan te boren. Hoewel het op het snijvlak van de harde- en zachte sektor opereert zou het die harde sektor meer verantwoordelijkheden in deze moeten laten dragen.

Zwaarste bezuinigingen voorbij?

Hoe staat met met de bezuinigingen en wordt er nog een aanslag gepleegd op het werkersbestand?

Driekwart zit goed. Op hun functie is geen bezuiniging voorzien. Terwijl wij rapporteren is op een 30-tal arbeidsplaatsen reeds geheel of gedeeltelijk bezuinigd. Voor een kleine 50 mensen is de bijl nog niet gevallen. Zij mogen nog een jaar betaalde arbeid verrichten. Voor 17 arbeidsplaatsen is een vakaturestop gemeld, en bij een even groot aantal hangen er bezuinigingen in de lucht.

Tabel 4: Voorziene bezuinigingen

Geheel 1-1-85	10
Geheel 1-1-86	48
Ged. 1-1-85	21
Geen	417
Nvt	4
Onzeker	16
Vak. stop	17
Onbek.	14
Einde projekt subsidie	9
	556

PROBLEEMVELDEN

Tot zover de gegevens over de instellingen en werkers. In het volgende deel komt de inhoud van het werk aan bod. De instellingen is gevraagd op welke probleemvelden zij daadwerkelijk activiteiten verrichten.

Tabel 5: Probleemvelden van instellingen

Voorzieningen	168	94%
Wonen	163	92%
Werken	151	85%
Leefsfeer	139	78%
Verkeer	137	77%
Onderwijs/Vorming	123	69%
Overige	49	28%

Voorzieningen, wonen, en de werksfeer komen als meest genoemde probleemvelden uit de bus. De bemoëienis met dit laatste gebied is opmerkelijk hoog. In het opbouwwerk-adagium Woon-Werk-Leefsfeer heeft "werk" een volwaardige plaats ingenomen. Het betreft wel vnl. opvang- en werkprojecten.

Het weergeven van globale rubrieken heeft ook iets onbevredigends. De fijnmazigheid van het buurt- en wijkgebeuren en de lokaal sociaal-politieke context vallen weg.

De volgende specificaties geven inzicht in de diverse onderdelen per rubriek.

Tabel 6: Specificatie per probleemveld

Wonen

Huurdersbelangen	61%	Verkeersveiligheid	60%
Kwaliteit van de woningen	60%	Veilig spelen	55%
Woonlasten	56%	Verkeersomstandigh.	35%
Groenvoorzieningen	48%	Openbaar vervoer	21%
Woonomstandigheden	40%		
Leefbaarheid kleine kernen	31%		
Verkrijgen woonruimte	22%		

Werkgelegenheid/Werkloosheid

Opvang	65%
Werkprojecten	51%
Bemiddeling	45%
Werkgelegenheid	34%
Buurteconomie	14%

Leefsfeer in buurt en wijk

Evenementen- wijkkrant	64%
Racisme	29%
Bevolkingssamenst.	26%
Openbare orde	26%
Overlast	26%

Voorzieningen

Recreatieve voorzieningen	78%
Welzijnsvoorzieningen	71%
Specifieke voorzieningen	41%

Onderwijs/Vorming

Totstandbrengen van kontakten	45%
Gebieds- en probleem- analyse	29%
Ouderparticipatie	20%
Schoolfaciliteiten	13%

Uit het overzicht blijkt dat de volgende issues bij het overgrote deel van de instellingen (d.w.z. 60% en meer) in het werkpakket zitten.

- Tot stand komen, verbeteren of behouden van
recreatieve voorzieningen (wijkgebouw, verenigingen, akkommodaties);
welzijnsvoorzieningen (m.w. bejaardenvoorziening, jongerenwerk
etc.)
- Opvangwerk werkloosheid
- Evenementen (wijkkrant, lokale omroep etc.)
- Huurdersbelangen
- Verkeersveiligheid
- Kwaliteit van de woningen (Woningverbetering, renovatie, svn)

Naar aanleiding van de specificaties zijn diverse interpretaties mogelijk. Ons valt op dat het werk een mix van sociaal-kulturele en sociaal-ekonomische issues laat zien. Het door ons aan de instellingen voorgelegde schema geeft daar overigens ook alle aanleiding toe. Voorstanders van het harde issue-gebonden opbouwwerk die hun huig laten hangen naar de hardere sectoren, moeten bedenken dat de meer sociaal-kultureel getinte issues het werk (nog) doordrenken.

De agenda's min of meer gelijk gebleven

Ten opzichte van het Trendonderzoek eind 1982 zijn de issues niet zo veel veranderd.

Werk/werkloosheidskwesties zijn nog wat sterker opgekomen; woningverbetering zakt vergelijkenderwijs iets terug.

Verkeersveiligheid, woonlasten, en vrouwenwerk zijn gelijk gebleven. Alleen het onderdeel "verkrijgen van woonruimte" staat duidelijk minder op de agenda.

Kategoriale groepen zeer belangrijke aangrijpingspunten

De vraag is voorgelegd of de instellingen ook nog met specifieke groepen op genoemde terreinen actief zijn. Naast het territoriale werk, vormt het kategoriale werk immers een aandachtspunt voor het opbouwwerk; 146 van de 178 instellingen (82%) hebben aangegeven met dergelijke groepen te werken.

Tabel 7: Specifieke groepen

Jeugd en jongeren	104	(58%)
Ethnische minderheden	90	(51%)
Uitkeringsgerechtigden	96	(54%)
Vrouwen	83	(47%)
Overige groepen	28	(16%)

Bij "overige groepen" komen woonwagendwoneers (14), bejaarden (8) en gehandicapten (6) het meeste naar voren.

N.B. De percentages zijn berekend op het totaal aantal instellingen, d.i. 178.

Wonen en werken zwaartepunten

We hebben laten zien op welke terreinen de instellingen daadwerkelijk activiteiten verrichten. De vraag is daarmee nog niet beantwoord welke aandacht zij daarnaar uit laten gaan. M.a.w. hoe belangrijk zijn de genoemde terreinen? Besteden zij er veel of weinig aandacht aan. De rubrieken "wonen" en "werken" krijgen een meer dan evenredige aandacht. De strijd om de voorzieningen blijft de aandacht ook behoorlijk opeisen. Op kwesties rond "verkeer" wordt minder het aksent gelegd. Wat deze laatste rubriek betreft blijkt, door vergelijking met de activiteitscijfers, dat op verkeersgebied weliswaar veel activiteiten voorkomen, maar dat de aandacht daarvoor relatief toch niet zo groot is. Opgemerkt zij dat dit algemene beeld van instelling tot instelling verschilt. Veel is kennelijk afhankelijk van de plaatselijke omstandigheden en de persoon van de werker.

Instellingen gaan andere aksenten leggen

Ongeveer de helft van de instellingen verwacht een verschuiving in de aandachtsverdeling. Dat is toch wel opmerkelijk hoog. Het zou het gegeven van de grote flexibiliteit waarop Van de Leur in 1982 heeft gewezen, onderstrepen.

Werkgelegenheid/werkloosheid, etnische minderheden en onderwijs worden dan belangrijker. Onderwijs, lange tijd weggeweest komt weer terug.

ONDERSTEUNING

Waar wint opbouwwerk informatie en adviezen in

Het laatste onderdeel van het onderzoek wordt gevormd door de zgn. ondersteuning. Onze verwachting was dat instellingen een behoorlijk groot beroep doen op andere organisaties. Deze zgn. 2e lijnsorganisaties voorzien bewonersgroepen, lokale initiatieven, en opbouwwerkers van informatie en advies op een specifiek probleemveld.

Een begeleidingsorgaan voor sociaal cultureel werk/opbouwwerk, het LOS, of een bureau kleinschalig werk zijn voorbeelden van dergelijke organisaties.

We hebben deze organisaties geklassificeerd als behorende tot de welzijnsinfrastructuur of niet. Als welzijnsinfrastructuur zijn beschouwd: de werkplaatsen opbouwwerk, begeleidingsorganen Gamma, provinciale opbouworganen, stedelijke begeleidingsorganen, coördinatiepunten MZW, provinciale culturele raden, steunpunten alfabetisering/randgroepjongeren etc.

Een opbouwwerkinstelling kan binnen of buiten de infrastructuur te rade zijn gegaan. Een aparte mogelijkheid wordt gevormd door binnen en buiten.

Allereerst moet opgemerkt worden dat bij een aantal probleemvelden geen opgave werd verkregen, hoewel de opbouwwerkinstelling op dat veld wel activiteiten ontplooid. Bij de rubrieken leefsfeer, verkeer en voorzieningen is dat het geval geweest. Op deze velden zijn de instellingen wellicht zelf deskundig genoeg en is ondersteuning niet nodig geweest.

Tabel 8: Beroep op de 2e lijnsondersteuning (percentages)

	Wonen	Verkeer	Werken	Leefs.	Voorz.	Ondw.
Binnen infra- structuur	17	16	60	64	76	53
Buiten infra- structuur	62	80	8	26	16	26
Binnen/ buiten	19	4	31	9	8	20
	100%	100%	100%	100%	100%	100%

T.a.v. verkeer en wonen is men duidelijk buiten de infrastructuur van het welzijnswerk/opbouwwerk te rade gegaan. Bij voorzieningen, leefsfeer en werken blijft men er binnen. Voor het probleemveld "werken" moet de weg buiten het bestaande circuit nog gevonden worden.

Opbouwwerk een gewaardeerde partner

Hiervoor is gemeld welk gebruik opbouwwerk maakt van organisaties die advies en informatie verstrekken op specifieke probleemvelden. Aan deze ondersteuningsinstellingen zijn enkele vragen voorgelegd over hun

kontakten en ervaringen met opbouwwerkers, die voldoen aan de omschrijving van opbouwwerk in dit onderzoek. 39 instellingen stuurden een vragenlijst terug, dat is 38%. Daarvan bleken er 30 daadwerkelijk adviezen te geven aan lokale initiatieven en opbouwwerkers.

Van deze 30 organisaties bevonden er zich 18 buiten de welzijns/opbouwwerk infrastructuur (60%). De helft van deze organisaties (15) houdt zich alleen bezig met adviezen op het terrein van werken. Drie organisaties bewegen zich op het terrein van wonen. Twee instellingen kennen de maatschappelijke dienstverlening als hun werkveld. De overige tien organisaties geven aan zich met enige combinatie van de probleemvelden wonen, verkeer, werken, leefsfeer, voorzieningen, onderwijs of sociale zekerheid bezig te houden. Hoewel het aantal ondersteuningsinstellingen dat een vragenlijst instuurde niet hoog is, kan er niettemin worden gesproken over een redelijke mix waar het de besproken probleemvelden en de plaats in de infrastructuur betreft.

Op de vraag of zij kontakten met opbouwwerkers onderhielden antwoordde 22 van de 30 organisaties met ja, dat is 73%. Meer dan de helft van deze organisaties had regelmatig of vaker kontakten. In de andere gevallen ging het om kontakten die zich een enkele keer voordeden. Wat waren nu de ervaringen van deze 22 organisaties met opbouwwerkers? Zij waarden het opbouwwerk in hoge mate als partner bij de uitvoering van hun adviserende werkzaamheden. Dat blijkt uit de beantwoording van drie uitspraken die aan hen werden voorgelegd. Adviezen kunnen gemakkelijker worden gegeven wanneer er opbouwwerks bij betrokken zijn. Bovendien levert de aanwezigheid van opbouwwerkers tijdswinst op.

Tabel 9: Opbouwwerk gewaardeerd

	Eens	Oneens
1. Daar waar opbouwwerk(st)ers het functioneren van een groep in de gaten houden kan ik mijn adviezen sneller en gemakkelijker geven.	17 (85%)	3 (15%)
2. In gevallen waarin opbouwwerk(st)ers ontbreken kost het mij meer tijd om de in adviezen vervatte informatie over te dragen.	13 (72%)	5 (28%)
3. Wanneer groepen door opbouwwerk(st)ers worden begeleid kost het overleg over afstemming mij te veel tijd. Ik kan sneller werken zonder opbouwwerk(st)ers.	1 (6%)	16 (94%)

N.B. Voor elke uitspraak geldt dat zij niet door alle 22 is ingevuld.

Er doen zich door de bank genomen geen verschillen in waardering voor tussen organisaties die resp. binnen en buiten de welzijns-/opbouwwerk infrastructuur opereren. De waardering voor opbouwwerk is m.a.w. niet op te vatten als een effect van vertrouwdheid.

Bovenstaande neemt niet weg dat er incidenteel opmerkingen op vragenlijsten voorkwamen die opbouwwerkers typeren met "De babbel is goed,

de uitvoering is minder". Maar in welke beroepsgroep kom je dergelijke figuren niet tegen?

SAILLANTE UITKOMSTEN

- De instellingsformatie opbouwwerk is over het algemeen klein; 77% van de instellingen heeft één tot en met drie betaalde opbouwwerkers in dienst.
- Bij de 178 instellingen in dit onderzoek zijn 556 beroepskrachten opbouwwerk werkzaam, iets meer dan de helft in een volledige baan. Naar schatting zijn er zo'n 1000 beroepskrachten in het uitvoerend opbouwwerk in Nederland te vinden.
- OC- en OB-functies komen het meeste voor: 38%, respectievelijk 31%. Er komen net zoveel vrouwen als mannen met deze funktiekodes voor.
- De modale opbouwwerker: man, wit dertiger.
- De ergste aanslagen op de personeelsformatie lijken voorbij te zijn; op driekwart van de werkers in geen bezuiniging voorzien.
- Als top drie van probleemvelden worden genoemd: voorzieningen (tot stand komen, verbeteren en behouden), wonen en werken (opvangwe- zgn. werkprojecten en bemiddeling).
- De agenda van het opbouwwerk is de laatste tijd gelijk gebleven; werk/werkloosheidskwesties komen wat sterker naar voren en woningverbetering zakt iets terug.
- De strijd rond het tot standkomen, verbeteren of behouden van voor- zieningen heeft een opvallend prominente plaats.
- Het categoriale werk neemt een volwaardige plaats in naast het territoriale werk; 82% van de instellingen werkt met specifieke groepen: jeugd- en jongeren, uitkeringsgerechtigden, etnische min- derheden en vrouwen.
- Instellingen besteden de meeste tijd aan "wonen" en "werken". Onder instellingen komt overigens een grote variatie voor.
- Ongeveer de helft van de instellingen verwacht in 1985 een ver- schuiving in de aandachtsverdeling. Werkgelegenheid/werkloosheid, etnische minderheden en onderwijs zullen de aandacht meer gaan opeisen.
- Wat betreft de probleemvelden werken, wonen en onderwijs hebben de instellingen een behoorlijk groot beroep gedaan op tweede-lijns- ondersteuning (informatie en advies), ook buiten het welzijns- c.q. opbouwwerkcircuit. Bij kwesties van werk/werkloosheid blijft men er duidelijk binnen.
- Het opbouwwerk is voor de ondersteuningsorganisaties zelf een ge- waardeerde partner; adviezen kunnen gemakkelijker gegeven worden en de aanwezigheid van een werker levert tijdwinst op.

ONDERZOEK NAAR OPBOUWWERKFORMATIE TOONT EVENWICHTIG BEELD

Onderzoek vernietigt mythes en schept nieuwe. Dat geldt ook voor het voorliggend NIMO-onderzoek naar de "opbouwwerk-formatie anno 1984". Mythes die door dit onderzoek worden ontkracht zijn o.m. de hardnekkige suggestie als zou het opbouwwerk als beroepsgroep een soort duiventil zijn, waar men even snel binnen vliegt als weer wegfladdert. Het blijkt, zoals de onderzoekers zo fraai formuleren te gaan om een "stabiele maar zich vernieuwende beroepsgroep".

Een andere lek-geprikt mythe betreft de veronderstelling als zouden opbouwwerkers in hun beroepsmatige aandachts-verdeling in hoofdzaak "de waan van de dag" volgen.

Er zit - gelet ook op de eerdere Trends-onderzoeken - een opmerkelijke consistentie in die aandachts-verdeling. Zo blijkt de al jaren geleden in smaakmakende sferen gewekte suggestie dat stadsvernieuwing "uit" zou zijn in het opbouwwerk schuimklopperij. Wonen en stadsvernieuwing blijken uiterst prominent. De onderzoekers constateren dan ook onderkoeld slechts dat de woningverbetering iets terug zakt.

Het is ook slechts logisch: de vraagstukken waarmee sociaal-ekonomisch zwakke groepen de strijd aanbinden, zijn opgelost noch veranderd. Wel zijn er dimensie- en decorwisselingen die maken dat rond vraagstukken als stadsvernieuwing en wonen, woonlasten thans dominant zijn en verbeteringen met name ook in het licht zijn komen staan.

In dat (ontwikkelings-)licht staat ook de toenemende energie-aanwending op terreinen als werk/werkloosheid en portemenee-vraagstukken. Een derde mythe die er aan moet geloven, betreft de veronderstelling dat overal alles wegbezuinigd zou zijn.

Maar zoals gezegd, het onderzoek schept ook weer nieuwe mythes. De voornaamste is wel het modale opbouwwerkers-beeld dat de onderzoekers schetsen, t.w.: "Man-wit-dertiger". Wie weet dat van oudsher het overheidsbeleid "kategoriale" en "territoriale" instellingen heeft onderscheiden en vervolgens in een onderzoek de kategoriale organisaties niet betreft, zal inderdaad maar verdomd weinig Turkse en Molukse opbouwwerkers bij op "territoriale grondslag" geïnstalleerde instellingen tegenkomen. Het lijkt geen wilde gok dat veel Surinaamse opbouwwerkers bijv. met name bij Surinaamse stichtingen te vinden zijn. Wie een beroepsgroep wil typeren moet zich niet vastpinnen op een bepaald financierings- en organisatie-type.

Een verwant probleem vormt de notie dat opbouwwerk een dominant mannenberoep zou zijn: cijfermatig blijkt dat van elke 10 opbouwwerkers er 3 vrouw en 7 man zijn. Dat is weliswaar nog geen fifty-fifty, maar iedereen die een aantal jaren het opbouwwerk gevolgd heeft, weet dat 9:1 en 8:2 lange tijd de cijfermatige realiteit vormden. De ontwikkelingslijn naar een gelijkwaardige toegankelijkheid van de beroepsgroep is dan ook helder aanwezig. En het lijkt beter dát te onderstrepen dan een "fixatie" op te roepen.

Maar wellicht ben ik te allergisch voor de HP-Journalistieke "pakker" die spreekt uit "man-wit-dertiger".

Tenslotte nog iets wat de "dertiger" betreft. Niet om de leeftijds-statistiek te beïnvloeden, maar uit oogpunt van de werkgelegenheidssituatie voor opbouwwerkers lijkt het noodzakelijk m.n. voor "starters" mogelijkheden te gaan scheppen. Wat de financiering daarvan betreft,

zou de "tip" van de onderzoekers gevolgd kunnen worden wat meer richting hardere sectoren te kijken. Op het snijvlak van de harde en zachte sektor verkeren, blijkt immers uit oogpunt van financiering een weinig benijdenswaardige positie.

Wil van de Leur

LANDELIJKE KONFERENTIE OPBOUWWERK

Op 8 en 9 maart a.s. vindt er in Zeist een tweedaagse landelijke konferentie plaats voor opbouwwerkers. Het centrale thema van deze konferentie is "Maatschappelijke Aktiveringsstrategieën, Opbouwwerk en Buurteconomie".

De konferentie wordt georganiseerd door de sectie opbouwwerkers van de Nederlandse Organisatie van Welzijnswerkers (NOW) en de Werkgroep 2000.

Tijdens de konferentie worden inleidingen gehouden door

Wil van de Leur - Opbouwwerk en buurteconomie

Ruud van der Veen - De situatie in de V.S.

Ied Guinee - Vrouwen in de buurt

Chris Parlevliet - Wat opbouwwerkers moeten weten,

en vinden nog een tweetal inleidingen plaats over opbouwwerk in stadswijken en opbouwwerk in plattelandssituaties.

Naast de inleidingen zijn er een achttal workshops/presentaties over thema's als het steungroepenmodel (vrouwenwerk), het NIMO-Gibson-Pack, computernetwerk in het opbouwwerk, financieringstechnieken, deskundigheidsbevordering voor buurtbewoners, arbeidsdienstverlening, stedelijke- en plattelandprojecten. Het programma is op een zodanige wijze opgezet dat iedere deelnemer 4 workshops en presentaties kan bijwonen. Op de avond van de eerste dag vindt er een financieringsforum plaats waarin onder meer Hillenius (directie KJF), Nauta (Sponsorship-model) en Ter Veen (Ambtelijke regelingen) vanuit de eigen optiek ingaan op de financieringsvormen en mogelijkheden voor opbouwwerkprojecten. Deze avond wordt verder in informele sfeer doorgebracht.

De konferentie vindt plaats in Conferentieoord Woudschoten te Zeist.

De deelnamekosten bedragen f. 127,50 (NOW-leden betalen f. 95,-).

Informatie en aanmelding bij de NOW,
postbus 578, 3500 AN Utrecht, tel.
030-334144.

LOKALE OMROEP

Bij de stichting welzijnspublikaties is een boek verschenen over Lokale Omroep, problemen en perspectieven. Dit boek is ontstaan n.a.v. een studiedag (najaar 1983), georganiseerd door het NIMO en de OLON (organisatie voor lokale omroepen).

De inleidingen van deze studiedag zijn integraal opgenomen. Daarnaast werden er apart auteurs aangezocht om een aantal aspecten nader te belichten. Zodoende kon een overzicht ontstaan van wat momenteel op het gebied van lokale omroep speelt.

Allereerst wordt ingegaan op de rol van de overheid, de nederlandse programma-ervaringen en -vraagstukken, die de organisatie van lokale omroep betreffen. Vervolgens is een aantal artikelen opgenomen over de toegang tot het medium, over wat het publiek kan bijdragen en over de mogelijkheden van scholing van vrijwilligers. Het derde aspect is de techniek van lokale omroep. De bundel wordt besloten met een aantal bijdragen uit het buitenland.

Lokale Omroep, problemen en perspectieven, Jan Bierhoff/Gui Hooydonk (red), 189 p.p. met lit. opg. Verkrijgbaar bij de boekhandel.

WERK-PRAKTIJKBERICHTEN

Toenemende werkloosheid, vooral ook van blijvend karakter, maakt dat opbouwwerkinstellingen meer en meer actief zijn geworden op het terrein van zinvolle arbeid en werkgelegenheid.

De WONN probeert kennis en vaardigheden op dit gebied te vergroten. Daartoe werd o.m. een conferentie georganiseerd en een Bronnenboek gemaakt (dat nog altijd verkrijgbaar is). In januari verschijnt bij uitgeverij De Horstink een bundel opstellen over deze materie.

Een volgende vorm waarin de WONN informatie wil overdragen is via een kwartaaltijdschrift. Dit blad beoogt per uitgave aandacht te besteden aan één specialistisch onderwerp. Bijvoorbeeld groenprojecten; vrouwenprojecten; buurteconomie; projecten van minderheden. Per thema worden voorbeelden geïntroduceerd, een korte reflectie gepleegd op de bonte verscheidenheid en een literatuur-/adressenlijst gegeven. Kern van elk nummer wordt gevormd door geselecteerde praktijkbeschrijvingen vanuit de projecten zelf. De bedoeling is niet alle Nederlandse projecten op dit gebied te vermelden, wel een overzicht van de diverse typen, varianten, probleemaanpakken te bieden. Wij hopen daarmee voorbeelden ter inspiratie en navolging te geven. Het blad zal voorlopig gratis verstrekt worden in een oplage van ca. 750 stuks. Opgave voor de verzendlijst bij de WONN, schriftelijk t.a.v. de heer E. Canjels. Aan hem kunnen ook praktijkbeschrijvingen gezonden worden; dit wordt zeer op prijs gesteld.

Harry Broekman

VERENIG DE BELANGEN

De Landelijke Vereniging Belangengroepen Mensen zonder Werk heeft een brochure uitgegeven "Verenig de belangen", waarin de standpunten van de vereniging worden weergegeven.

Te beginnen met een stukje geschiedenis, komen achtereenvolgens aan de orde:

- recht op een erkende maatschappelijke positie
- recht op arbeid
- recht op toegang tot volwaardige arbeid
- onbetaald werk
- naar een plaatselijk samenwerkingsverband.

Apart wordt aandacht besteed aan medezeggenschap bij de gemeentelijke sociale dienst. En er staat een behartigenswaardig artikel in, dat ingaat op de mogelijkheden en onmogelijkheden van medezeggenschap middels cliënt-raden op basis van een W.O.R. model (wet op de ondernemingsraden).

De Landelijke Vereniging organiseert ook discussie in den lande over de stelselwijziging sociale zekerheid. Ter ondersteuning en verlevendiging van deze discussie is er een video-band gemaakt.

E.e.a. is te verkrijgen bij de Landelijke Vereniging Belangengroepen Mensen zonder Werk, Nieuwe Gracht 4-6, 3512 LP Utrecht, tel. 030-314122.

INVENTARISATIE METHODEN EN MATERIALEN VROUW- EN WERKWINKELS

Het Landelijk Steunpunt Vrouw en Werk heeft een inventarisatie gehouden onder Vrouw en Werkwinkels naar methoden en materialen, die binnen deze Vrouw en Werkwinkels ontwikkeld zijn.

Enerzijds is het bedoeld om Vrouw en Werkwinkels van elkaars werkzaamheden op de hoogte te stellen. Anderzijds kunnen vrouwengroepen en -organisaties, die iets willen organiseren op het terrein van 'vrouwen en arbeid' zich oriënteren op de mogelijkheden: de inventarisatie geeft een inzicht in de manier van werken en een overzicht van de ontwikkelde materialen.

Bij de materialen (verslagen, onderzoeksrapporten en brochures) wordt steeds verwezen naar de Vrouw en Werkwinkels, waar de materialen besteld kunnen worden of waar men om meer informatie kan vragen. De inventarisatie betreft methoden en materialen op de volgende terreinen: ombudswerk, voorlichting, beleidsbeïnvloeding, (kader)kursus, banen- en beroepenoriëntatie, (technische) scholing en bedrijven.

De inventarisatie is te bestellen bij het Landelijk Steunpunt Vrouw en Werk, Koningslaan 11, Utrecht, tel. 030-522030.

DOKUMENTATIEMAP SOCIALE ZEKERHEID

Het NIMO heeft een dokumentatiemap "Veranderingen in de sociale zekerheid in 1985" uitgebracht. De map behelst een overzicht van de verschillende maatregelen en plannen van de regering m.b.t. de sociale zekerheid in 1985. Achtereenvolgens wordt ingegaan op:

- de gevolgen van het bezuinigingsbeleid in de sociale zekerheid over de afgelopen jaren;
- de herziening van het stelsel van sociale zekerheid;
- de regeringsplannen m.b.t. de sociale zekerheid voor 1985;
- de financiële gevolgen van stelselherziening en maatregelen per 1 januari 1985.

De dokumentatiemap is ontstaan naar aanleiding van een aantal inleidingen over sociale zekerheid voor WAO-groepen en andere groepen van uitkeringsgerechtigden en is bedoeld als achtergrondinformatie voor deze groepen. Geprobeerd is om in toegankelijke vorm een gedetailleerd overzicht te geven van de bezuinigingen en veranderingen in de sociale zekerheid en de konsekventies daarvan voor uitkeringsgerechtigden. De map kost f 6,50, inkl. verzendkosten, en behelst 28 pagina's, inkl. bijlage.

Te verkrijgen bij het NIMO, Haven-
singel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch,
tel. 073-137295.

BEWONERSBOEK

Onlangs is uitgekomen het "Bewonersboek", een informatiemap voor bewonersorganisaties over wonen, stadvernieuwing en acties. Het boek is een gezamenlijke uitgave van het OBASA (de samenwerkende bewonersgroepen in Amsterdam) en het Nederlands Centrum voor Democratische Burgerschapsvorming (NCDB), een landelijk centrum voor politiek vormingswerk. Het boek is geschreven vanuit de ervaringen die beide organisaties hebben opgedaan in hun ondersteuningspraktijk t.b.v. bewonersgroepen.

Het boek besteedt uitgebreid aandacht aan allerlei aspecten van:

- stedelijke ontwikkelingen en stadsvernieuwing
- woonlasten
- achterstallig onderhoud
- woningverbetering
- nieuwbouw
- woonruimteverdeling
- woningcorporaties
- bewonersorganisaties.

De prijs van het boek is f 15,- voor (leden van) bewonersgroepen en f. 22,50 voor anderen; excl. porto.

Te bestellen door het overmaken van het verschuldigde bedrag op giro-nummer 2032327 t.n.v. het NCDB, Amsterdam o.v.v. .. ex. "Bewonersboek".

DE DANS OM DE CENTEN EN DE INSpraak

Onder de titel "De dans om de centen en de inspraak" heeft het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing een informatiemap uitgebracht over de uitvoering van de wet op de dorps- en stadsvernieuwing.

De brochure is in eerste instantie geschreven voor bewoners en bewonersorganisaties die op een of andere manier te maken hebben met gemeentelijke stadsvernieuwingspraktijken. Wat gaat er veranderen? Hoe houd je als bewoner greep op de zaak? Hoe kan een goede inspraakverordening er uit zien?

Gezien de voortvarendheid waarmee gemeenten nieuwe plaatselijke inspraak- en subsidieverorderings-voorstellen opstellen heeft het LOS gekozen voor een snelle publikatie. Dat betekent dat vooral aandacht wordt besteed aan de financiële gevolgen van de invoering van de wet en aan de voorwaarden die gesteld moeten worden aan binnengemeentelijke wetgeving.

De brochure kan besteld worden bij het LOS, Oude Gracht 86, 1811 CM Alkmaar, tel. 072-117137. Kosten f 5,- per stuk, incl. verzendkosten.

RUIMTE VOOR OUDERS

De Stichting Spel- en Opvoedingsvoorlichting heeft een werkboek uitgebracht over het opzetten van een ontmoetingsplaats of een spel- en opvoedwinkel voor ouders.

Ouders van jonge kinderen vinden het vaak plezierig om met andere ouders te praten over wat ze dagelijks met hun kinderen meemaken. "Mag jouw kind naar alle televisieprogramma's kijken die hij leuk vindt?" "Welke school kun je nu het beste kiezen?"

In een ontmoetingsplaats krijgen ouders de ruimte om dergelijke vragen te bespreken. Ze horen van andere ouders ideeën, oplossingen, suggesties. Ze kunnen eens een brochure of tijdschrift inkijken. Ze kunnen praten met een medewerker of gastvrouw. Ouders kunnen meedoen aan activiteiten die rond (opvoedings-)thema's worden georganiseerd. Uit ervaringen die de Stichting Spel- en Opvoedingsvoorlichting tijdens een projectperiode van 4 jaar opdeed, blijkt dat een ontmoetingsplaats voldoet aan een behoefte van ouders.

In dit werkboek worden tips en suggesties gegeven over het opzetten van zo'n ontmoetingsplaats. Wat komt er allemaal bij kijken voor je een dergelijke voorziening hebt, hoe kom je aan geld, waar vind je geschikte ruimte, hoe ga je die ruimte inrichten. Al deze zaken komen stap voor stap aan de orde in "Ruimte voor ouders".

Het werkboek is verkrijgbaar bij de Stichting Spel- en Opvoedingsvoorlichting, Frankenslag 160, 2582 HX Den Haag, tel. 070 - 524064. Alleen de portokosten worden in rekening gebracht.

INNOVATIE, EEN MENSELIJK VRAAGSTUK

Onderstaand artikel is geschreven door Prof. Dr. C.J. Zwart en gepubliceerd als essay van de maand in het supplement "Mens en Bedrijf" van het NRC-Handelsblad d.d. 30 januari 1985.

Sinds enige tijd wordt er van verschillende zijden op gewezen, dat er een nieuw industrieel elan nodig is, meer vernieuwend vermogen of kortweg innovatie. In Nederland heeft vooral de commissie Wagner veel werk verzet om dit thema meer aandacht te geven. Op zichzelf is dat een goede zaak want met doemdenken zal de toekomst nooit veroverd worden. Toch blijft de vraag overeind of we doorhebben waar het precies om gaat. Industrieel elan, waarom eigenlijk?

Toch niet om na de democratiseringsgolf van de jaren zestig gevestigde belangen van voor 1968 opnieuw vrij spel te geven. Zou ons enige perspectief zijn, dat er na de offers die nu van ons gevraagd worden, straks alleen maar weer meer van hetzelfde van toen komt?

Ik kan nauwelijks geloven dat zo iets de bedoeling zou kunnen zijn. Wie niet buiten de werkelijkheid leeft, ervaart met de dag meer, dat het maatschappelijk bestel in een grenstoestand verkeert, in bepaalde opzichten reeds overrijp is en dat er een fundamentele wending moet komen.

Wanneer wij er niet met vereende krachten aan werken om de maatschappelijke wagen door de bocht te krijgen dan is de kans groot, dat het industrieel elan, alle goede bedoelingen ten spijt, stuk zal lopen op oude posities en stellingen, liever gezegd op de paradigma's waaruit ze in het verleden geboren zijn. Terug naar toen is onmogelijk omdat processen in het sociale leven nu eenmaal onomkeerbaar zijn. Het gaat nu om de vraag of we ons willen gedragen als handige trendvolgers of als trendvernieuwers, zelfs wanneer dit op korte termijn niet lonend zou lijken.

Men bedenke dat innovatie uiteindelijk geen technisch of financieel probleem is. In wezen is het een menselijk vraagstuk. Uit dingen, systemen, geld, kapitaalgoederen enz. is nog nooit echte vernieuwing ontstaan. Hoogstens scheppen zij hiervoor gunstige of ongunstige condities. Vernieuwing bestaat uit ideeën, uit visie in mensen en uit de unieke combinatie van verbeeldingskracht en initiatiefkracht om ze te verwirkelijken in het alledaagse praktische leven. En, aangezien de alledaagse werkelijkheid altijd veel weerbarstiger is dan onze ideeën, betekent dit: de moed en het geduld hebben om weerstanden te overwinnen of zoals wielrenners zeggen, "af te zien".

Het is niet toevallig, dat de grote leiders, die sinds de eerste industriële revolutie aan het roer van de samenleving hebben gestaan, in de regel - tijdens hun creatieve jaren - over de persoonlijke gave van zo'n combinatie van verbeeldings- en initiatiefkracht bleken te beschikken. Evenmin is het toevallig, dat zij enkelingen waren, uitzonderingen te midden van massa's mensen, die hen als werk-, stem- en kerkvolk min of meer leidzaam volgden, soms uit een opwelling van enthousiasme, soms uit traditie, soms omdat er geen alternatieven voor handen leken, maar in ieder geval zelden uit een bewuste, vrije keuze. Met name vanwege dit laatste aspect was de persoonlijke integriteit, de moraliteit van de leider beslissend voor de vraag of zijn stuurmanskunst voor de samenleving ten goede of ten kwade werkte.

De voornaamste opgave van dit type leiderschap was eigenlijk om in het sociale leven een voorbeeld-functie te vervullen, waaraan anderen - de

volgelingen - zich konden oriënteren en optrekken. Tot diep in de twintigste eeuw hield dit stand en bleef het sociale leven grosso modo functioneren volgens de formule: de top van de maatschappij staat tot de basis als leiders tot volgelingen. Totdat in de zestiger jaren de grote kentering kwam.

De jeugdrevolutie en wat daarop volgde aan opwinding en verwarring veroorzaakte zo'n schokgolf, dat het leek of er in het maatschappelijk bouwwerk een zware ontploffing had plaatsgevonden. Sindsdien zijn we bezig in de brokstukken opnieuw onze koers te zoeken. Vooralsnog echter zonder de goede leiderschapsstijl te kunnen vinden. Hierbij lijkt het soms wel of de boel op zijn kop is komen te staan. Er blijken aan de basis mensen rond te lopen, die indrukwekkende voorbeelden geven, terwijl de voorbeeld-functie van de top niet zelden ernstige tekenen van slijtage vertoont. Na Watergate en de reeks van kleine en grote schandalen in eigen land is toelichting op dit punt overbodig.

Ook het volgende blijkt te gebeuren: er zijn leiders die ineens in staat blijken de voorbeeldsymboliek in te wisselen voor een authentiek menselijk gezicht en anderzijds duiken er volgelingen op, die zo bezeten raken van initiatieflust en leidersdrang dat ze onmenselijk worden.

Al deze schijnbaar onsamenvattende fenomenen wortelen in werkelijkheid in dat ene eeuwenlange ontwikkelingsproces, dat we emancipatie of mondigwording plegen te noemen. In dit proces zijn we nu op een punt aangekomen, waar het de vraag is of de wil van mensen om het persoonlijke leven in te richten volgens eigen ontwerp gelijke tred zal weten te houden met de wil om het sociale leven te dienen en vooruit te helpen. De individualisering die uit het mondig worden tevoorschijn komt, heeft als onvermijdelijke keerzijde, dat de verschillen in opvatting en houding tussen mensen gestaag toenemen.

In het sociale leven werkt dit zo, dat de neiging toeneemt alleen het eigen pad te harken, omdat het steeds meer innerlijke energie blijkt te kosten om over de verschillen heen zulke bruggen te blijven bouwen, dat gemeenschappelijke, effectieve actie mogelijk blijft. Het cruciale hierbij is, dat er geen leiders meer te vinden zullen zijn, die erin slagen om van buitenaf recepten voor de goede koers te geven in de vorm van normen die als geboden opgevolgd moeten worden. Tenzij natuurlijk we onze mondigheid weer inleveren.

Anders gezegd: wij zijn bezig definitief de drempel over te gaan naar een maatschappij waarin het steeds moeilijker zal worden om mensen nog tot iets te dwingen. De negatieve uitingen hiervan zijn ons inmiddels maar al te vertrouwd geworden. Zijn bestrijken het hele gebied van geweldloos verzet, via stiptheidsakties en stakingen tot en met demonstraties, vandalisme, eigenrechting en terrorisme. De positieve uitingen vinden we daar, waar de wil getoond wordt om een samenleving te bouwen op de vrije initiatiekracht van mensen. Dit kan vooreerst nog geen spektakulair karakter hebben, omdat we dat natuurlijk nog niet echt kunnen.

Toch moeten we ermee aan de slag, omdat we - op straffe van ontwikkelingsstagnatie - een eigentijds antwoord moeten vinden op de paradox dat grotere mondigheid niet automatisch voert tot effectiever sociaal handelen. Vroeger konden we putten uit de kracht van natuurlijke, traditionele saamhorigheid. In de toekomst zullen we het moeten hebben van het elan om elkaar ondanks diepe verschillen niet los te laten. Dat houdt de opgave in om vanzelfsprekende verbondenheid om te vormen tot zoiets als zelfopvoeding in kunst van geduldige, volhardende verbondenheid. De draagwijdte van deze opgave dreigt momenteel versluierd te worden door een korte fermijn dynamiek in het sociale leven, die maakt dat sinds kort persoonlijk, eenhoofdig leiderschap weer aantrekkingskracht heeft herwonnen. Deze dynamiek kan omschreven

worden als een beweging van "nieuw links" naar "nieuw rechts" vice versa. In het leiderschap vinden we dezelfde dynamiek terug als de polariteit van bewegende "agogisch management" en rationeel "no-nonsense management".

Zulke en vergelijkbare slingeren in het sociale leven - ten onrechte vaak geëtiketteerd als "progressief" en "konservatief" - mogen niet verward worden met lange termijn dynamiek van een drempelovergang naar een nieuwe fase in de ontwikkelingsgang van de maatschappij. Die voltrekt zich - als het gaat om de essentiële paradigma's - in een ritme van vele eeuwen.

De overgang waar we thans mee te maken hebben is begonnen toen na de Middeleeuwen de zogeheten Nieuwe Tijd inzette en hij heeft vaart gekregen door de triomfantelijke opkomst van de moderne wetenschap en het industriële kapitalisme. De omstandigheid, dat wij in de korte termijn dynamiek zijn beland op een punt waar leiderschap noodzakelijkerwijze het karakter aanneemt van bijsturen, corrigeren en ombuigen mag ons de ogen niet doen sluiten voor het lange termijn gebeven, dat het maatschappelijke overgangsproces in de loop van de twintigste eeuw een akutt of kritisch stadium heeft bereikt.

Niet alleen de mondiale economische stagnatie met zijn structurele werkloosheid en zijn torenhoge internationale schulden, maar ook de voortdurende oorlogsdreiging, de strijd om de mensenrechten, de kwaliteit van het onderwijs, de onveiligheid op straat, de milieuverontreiniging, de omgang met het geboorte- en sterfensproces van mensen en nog wat andere zaken zenden het signaal uit, dat we moeten kiezen tussen trendvernieuwing en blijven lijden aan de negatieve gevolgen van overjarige paradigma's.

Tegen deze achtergrond gaat het om veel meer dan industrieel elan alleen. Het gaat in de jaren tachtig om de steeds klemmender vraag, of zich een nieuwe voorhoede van mensen wil vormen, die zich sterk wil maken voor een nieuwe samenleving. Niet uit ideologische vooringenomenheid, of uit dweeplucht, maar uit de nuchtere waarneming van de werkelijkheid. Niet uit persoonlijke ambitie en voordeelbejag, maar uit persoonlijke integriteit en uit het inzicht, dat er terwille van de toekomst van onze kinderen niet langer gewacht mag worden met het verzetten van bakens en het doorbreken van kaders.

Het staat niet bij voorbaat vast, dat deze voorhoede ook de hervormers van de jaren zestig en zeventig zal omvatten. Ongetwijfeld waren hun eerste voormannen oprecht maatschappelijk geëngageerd. Maar het staat ook vast, dat de ideologie van de persoonlijke groei uit de jaren zeventig velen zo in beslag heeft genomen dat ze vergeten lijken te zijn, dat men het beste aan zichzelf werkt door aan de samenleving te werken, krasser geformuleerd: de tijd van het ego-trippen is definitief voorbij. Dat leidt alleen maar tot hyper-individualisering en het verlamt de sociale stootkracht van de gemeenschap.

Aan de orde is nu dat de ethiek van het narcisme plaatsmaakt voor de ethiek van het commitment. Dat is de grondhouding, die het zoeken naar maatschappij-vriendelijke idealen combineert met het aanspreekbaar zijn voor de gevolgen van alle beslissingen die de weg naar hun verwerkelijking plaveien.

De opgave, die hier geschetst wordt, is zo groot en veelomvattend, dat niemand de pretentie mag hebben hem alleen aan te kunnen. Dan zouden we terugvallen in oud leiderschap. De weg naar de toekomst gaat via deelgenootschap, gedeeld leiderschap of zo men wil gedeeld ondernemerschap. Onder de huidige omstandigheden zal gedeeld leiderschap niet in de eerste plaats voorbeeld-gevend, maar koers-zoekend van aard moeten zijn. Immers, in een wereld zonder levende tradities en zonder lichte voorbeelden van charismatische enkelingen vervagen de vaste steunpunten en zullen we moeten leren niet de zekerheden, maar de onzekerheden te optimaliseren. Dat zal beter lukken, wanneer er be-

weeglijke netwerken van mensen ontstaan, waarin niet het zekere weten van een bepaald eindpunt, maar het hoopvolle vermoeden van de goede richting gedeeld wordt.

Bewust afscheid willen nemen van verworvenheden en bewust kunnen twifelen aan ooit gefixeerde doelen zal het devies zijn van zulke netwerken.

Leiders van de toekomst zijn alle mensen, die het uithouden om elkaar te blijven aanspreken op dit soort innerlijke beweeglijkheid.

Wat levert dit op? Wat is de output, zal men vragen. Het antwoord is, dat de effectiviteit van netwerken, zoals hier bedoeld, zich toont in oordeelsvermogen en morele spankracht, groot genoeg om de ontsparingen van grootheidswaan en kleinzieligheid te voorkomen. Kijk naar de RSV-affaire en tel uit je winst.

Ons effectiviteitskoncept zal trouwens sowieso op de helling moeten. Lange tijd is in organisaties, met name in ondernemingen effectiviteit aangezien voor efficiency en dit op zijn beurt voor kostenbeheersing. Volgens het klassieke recept van wetenschappelijk management betekende dit schaal- of capaciteitsvergroting. Dat nu blijkt ook kontraproduktief te kunnen worden omdat als gevolg van toenemende verstarring en afzetdwang beheersbaarheid gemakkelijk kan omslaan in onbeheersbaarheid. Het is goed dat sinds enige tijd in tal van grote organisaties gezegd wordt dat effectiviteit eerder door flexibiliteit dan door efficiency wordt bepaald.

Het valt echter te betreurden, dat dit doorgaans alleen in technokratische oplossingen vertaald wordt.

Het gevaar is namelijk dat men zo de wet van de menselijke maat over het hoofd ziet die zegt, dat een maatschappij maar ook een organisatie zo effectief is als de geestelijke horizon van het netwerk van dragende mensen is. Hoe ruimer die horizon, hoe flexibeler ook, want des te groter de marges waarbinnen men durft te blijven bewegen.

Het valt op dat veel leiders in Nederland en omliggende landen dit lijkt te ontgaan. Wellicht komt dit door de preokkupatie in Europa met hetzij het Amerikaanse, hetzij het Japanse managementmodel. Extreem gesteld leeft in deze modellen de wet van de jungle - geldingsdrang is goed - en de wet van het klooster - nederigheid is goed. Losgemaakt van hun respektievelijke volksaard en maatschappelijke kontekst zullen zij in ons werelddeel met zijn historische diep verankerde streven naar een kultuur van de menselijke maat hoogstwaarschijnlijk niet effectief zijn.

Welke mogelijkheden zijn er in ons land voor een breed maatschappelijk elan en voor een eigen Nederlandse bijdrage aan de ontwikkeling van een Europese leiderschapsstijl?

Wanneer wij inderdaad een volk zijn van kruideniers, schoolmeesters en voordeurdelers dan is de prognose niet bijster gunstig. Daar straalt weinig elan van uit.

Maar gelukkig is er ook een ander gezicht van Nederland. Wij zijn een land, dat alleen bestuurbaar blijft wanneer wij elkaar telkens weer in wisselende koalities weten te vinden. Dat lukt ons, omdat in onze volksaard het vermogen ligt om in het sociale verkeer een beweeglijke en begaanbare middenkoers te gaan tussen volstreekte vrijblijvendheid en volstreekte dwangmatigheid. Uiteraard onder erkenning, dat wij ook kunnen uitglijden naar beide extremen.

Ter illustratie diene het volgende.

Ondanks het feit, dat we historisch belast zijn met de Hoekse en Kabeljouwse twisten, hebben we geleerd om met ongeveer 14 miljoen verzuilde mensen te leven op een uiterst klein stukje aarde. Als we het willen kunnen we blijkbaar rekening houden met elkaar en dat is een belangrijke vaardigheid voor het sociale leven.

Voorts werd in Nederland het totaal-voetbal geboren en gespeeld. Dat was niet alleen oogstrelend, het was ook uiterst effectief. De spelre-

gels zijn: voortdurend blijven bewegen, op elkaar inspelen en samen naar openingen zoeken, kortom koers zoeken. Het kan zonder spelbepaler, maar als er een is des te beter, want bij echt totaalvoetbal kan hij toch niets beginnen zonder de rest van de ploeg. Getransponeerd naar het sociale leven levert dit het beeld op van een ideale moderne sociale strategie. Mogelijkheden zijn er in Nederland genoeg. De vraag is of onze latente sociale vermogens ook daadwerkelijk effectief kunnen worden in de werkelijkheid van vandaag. Juist op dit punt doemen er barrières op.

In de eerste plaats is daar het makro, institutionele kader. De welvaartsmaatschappij, de verzorgingsmaatschappij, de informatiemaatschappij of hoe de varianten van ons maatschappelijk bestel ook genoemd mogen worden bevatten nauwelijks of geen vanzelfsprekende prikkels voor het bedoelde elan. Integendeel, de uitgangspunten die erin werkzaam zijn richten ons meer op onszelf dan op onze medemens en zij houden de illusie gaande dat konsumeren vooraf gaat aan werken, dat welzijnszorg gratis is en dat levensvervulling ontstaat door een paradijs op aarde te scheppen. Bijna tweehonderd jaar na de Franse Revolutie lijkt het verstandig de vraag te stellen, hoe het gesteld is met de drie grote waarden die aan de wieg stonden van ons moderne maatschappelijke bestel, te weten: vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid. Zeker, het is waar, dat zij een bepaalde graad van acceptatie hebben verworven maar de status van concrete ordeningsprincipes voor het sociale leven hebben zij nog niet. Dat blijft een dringende toekomstopgave.

Een tweede soort barrière treffen we aan in die organisatieregimes welke zijn gebouwd op een dogmatisch geloof in beheersingssystemen. Niet zelden blijkt dat geloof niet opgewassen tegen de werkelijkheid die leert dat dergelijke systemen in tijden van onzekerheid tot een dwangbuis kunnen worden die de beweeglijkheid ernstig belemmert. Minder aandacht voor eenzijdige verbetering van systeemcondities en meer aandacht voor de verbetering van condities die de integratie van de persoonlijke levensloop van mensen met de ontwikkelingsopgaven van de organisatie bevorderen, zou hier het devies moeten worden. In de derde plaats heben we te maken met een overheid, die zo gevangen is geraakt in regelgeving, interventie, controle en crisisbeheersing, dat meer dan nodig kansen verloren gaan om in de samenleving zelf oplossingen te zoeken en vernieuwingen op gang te laten komen. Het zou verstandig zijn wanneer de overheid zich minder als een ouderwetse politieagent en meer als een "change-agent" zou opstellen. Geld hiervoor kan worden vrijgemaakt door dat deel van het sociaal-wetenschappelijke onderzoek af te schaffen waarvan iedereen weet dat het een zeer geringe maatschappelijke of beleidsrelevantie heeft. Het wordt tijd dat we tegen elkaar durven te zeggen, dat de werkelijkheid in de regel minder verandert door knelpuntannota's en vragenlijsten dan door de alledaagse worsteling van mensen om vorm te geven aan hun bestaan. Onze handicap is, dat we teveel onderzoekprojecten en te weinig initiatiefprojecten hebben. Er wordt teveel aandacht gevraagd voor problemen en te weinig voor kansen, er wordt te vaak uitgelegd waarom het weer is misgegaan en te weinig aangegeven wat de keuzes zijn om het anders te doen.

Laten we bedenken, dat heel veel creativiteit nu in de samenleving geblokkeerd wordt door de institutionele barrières die genoemd zijn. Die creativiteit verdwijnt voor een groot deel, voorzien van het predikaat "stiekem" in het grijze en zwarte circuit en wordt daar tot het elan van een steeds meer in betekenis toenemende schaduwmaatschappij. Het is pijnlijk te moeten constateren dat onze institutionele parlementaire democratie hierop nauwelijks een passend antwoord lijkt te hebben.

De konklusie mag dan ook zijn, dat we in Nederland niet alleen behoef-

te hebben aan een breed maatschappelijk elan, maar ook aan een stimuleringsbeleid gericht op initiatiefprojecten voor sociale innovatie. Hoge prioriteit zouden hierbij moeten hebben: het arbeidsbestel, de permanente edukatie, vrede en veiligheid, de persoonlijke levenssfeer en het vrijwilligerswerk.

Wij moeten in ons land werkplaatsen inrichten waar gewone mensen bemoedigd worden om de paradigma's van morgen te beproeven op hun haalbaarheid in het alledaagse leven. De doelstellingen van zo'n aanpak zijn in hoofdzaak: het ontwikkelen van een levenskrachtige visie op de toekomst, het vergroten van het oordeelsvermogen over wezenlijke en onwezenlijke zaken en het beoefenen van een ondernemende levenshouding. En dit alles voor brede lagen van de bevolking en niet alleen voor een elite.

De leiders die nu nog onze instituties beheren zouden er een eer in moeten stellen de barrières te helpen slechten die het elan van volgende generaties dreigen tegen te houden.

Ik houd het erop, dat Nederland nog steeds een prachtig land is om hieraan te werken.

Prof. dr. C.J. Zwart is buitengewoon hoogleraar in de sociale pedagogiek aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam; medewerker van het NPI-Instituut voor Organisatie Ontwikkeling te Zeist en rektor van de Vrije Hogeschool te Driebergen.

VIJFTIG IS TEVEEL

Het comité 50 IS TEVEEL heeft een werkpakket gemaakt "Stap voor stap naar een veiliger buurt". Bewonersgroepen kunnen hiermee zelfstandig, of begeleid door een opbouwwerker, een buurtverkeersveiligheidsplan maken. In eerste instantie gaat het om een soort van knelpuntennota, maar de doorzetters krijgen voldoende informatie om voorstellen voor verbeteringen te doen.

Het comité bestaat uit Stop de Kindermoord, de Voetgangersvereniging VBV en de Fietzersbond ENFB. In 1982 publiceerde het comité het boek "Snelheid Remmen" waarin ze haar ideeën over verkeersveiligheid uiteenzette en veel voorbeelden toonde van snelheidsremmende maatregelen. Als vervolg op deze uitgave is een methode ontwikkeld (door de Planwinkel, Delft), waarmee bewonersgroepen (vrijwel) zelfstandig de knelpunten in hun wijk voor de verschillende soorten verkeersdeelnemers kunnen inventariseren en analyseren. Daarnaast biedt de methode de mogelijkheid om oplossingen bij de gevonden knelpunten te zoeken. Het werkpakket is vooral bedoeld voor die groepen, die al een tijdje bezig zijn met de verkeersproblemen in hun buurt, maar nog geen resultaten boeken. Veel van deze groepen gaan er toe over om dan zelf een plan in elkaar te sleutelen om vooral gemeentebesturen/gemeenteraden beter te kunnen informeren. Zelf een plan maken is echter een ingewikkeld karwei. Veel groepen zien na verloop van tijd door de bomen het bos niet meer. Met "Stap voor stap" biedt het comité deze groepen een houvast. Ze kunnen direct aan de slag zodra ze een geschikte plattegrond van hun wijk hebben. Met kaartjes en plakkertjes geven ze individueel per categorie weggebruikers de knelpunten aan, met daarbij hun keuze uit een reeks mogelijke oorzaken. Daarna worden alle gesignaleerde knelpunten besproken. Aangewezen oorzaken kunnen met elkaar in verband worden gebracht en desnoods kunnen minder relevante knelpunten

weer afgevoerd worden. Met de kaartjes van de knelpunten (die als "notulen" fungeren) kan met behulp van het materiaal van het pakket op vrij eenvoudige wijze een overzicht voor een nota of tentoonstelling gemaakt worden.

Hoewel het de bedoeling is dat bewonersgroepen vooral de knelpunten in hun buurt aankaarten bij hun gemeentebestuur, kan het nodig zijn om in een later stadium meer druk op de ketel te zetten. Dat kan door oplossingen aan te geven voor de knelpunten.

De basisbrochure van het pakket geeft systematisch aan op welke manier de verschillende soorten knelpunten opgelost kunnen worden.

Ook dit leidt weer tot een overzicht in de vorm van een tentoonstelling en/of nota.

Het werkpakket bevat 10 "basisbrochures". 2 brochures "Snelheid remmen". 2 brochures "Aktie voor een veilige straat", pamfletten van de VBV, ENFB en SK. Daarnaast hulpmiddelen als kaartjes, vellen, wrijfsymbolen etc. om de methode uit te voeren.

Een pakket kost f 25,--. Bestellen kan door telefonisch contact op te nemen met een van de drie organisaties.

ENFB (03480-16250), VBV (070-471501), Stop de Kindermoord (020-259251).

MeMO-LES

De negen jaar oude stichting MeMO (Mens- en Milieuvriendelijk Ondernemen) krijgt er een nieuwe poot bij: MeMO-les.

MeMO-les is ontstaan uit de behoefte de scholing van aspirant ondernemsters- en ondernemers goed aan te pakken. Incidenteel gaven medewerksters of medewerkers van MeMO wel een cursus of werkten ze eraan mee, maar van een gerichte aanpak is tot nu toe geen sprake geweest. Nu wordt een programma ontwikkeld met een aantal cursussen voor beginnende en reeds bestaande ondernemingen.

De meeste cursussen worden speciaal ontwikkeld en geschreven; de docenten zijn mensen uit eigen kring. MeMO-les zal geen schoolse aanpak hebben; de cursussen zijn meestal gebaseerd op ervaren leren, veel zelf ontdekken, met hier en daar een flink stuk kennisoverdracht door middel van artikelen of een mondelinge inleiding.

Per maart 1985 is er een aanbod met open inschrijving. Gedeeltelijk zijn dat praktische cursussen en studiedagen zoals de starterscursus, de boekhoudkursus, de marketing- en de reclamekursus. Gedeeltelijk zijn het studiedagen die dieper ingaan op een thema zoals rechtsvormen, wonen en werken.

Naast dat vaste aanbod van cursussen, die gegeven zullen worden in een daartoe ingerichte ruimte in het MeMO-kantoor op het Damrak, is de stichting ook in te huren om op aanvraag een cursus te verzorgen. Het is de bedoeling om het aanbod snel uit te breiden met cursussen en studiedagen met een meer filosofisch thema. Verder zijn er plannen om ook een aanbod te doen aan verschillende groepen die beroepshalve veel te maken hebben met projecten en bedrijven, zoals opbouwwerkers, ambtenaren van arbeidsbureaus en sociale diensten. Ook wordt overwogen om studiedagen voor klussers, inbrengwinkeltjes en dergelijke te organiseren.

Een brochure met een overzicht van activiteiten, data en prijzen is te verkrijgen bij MeMO, Damrak 37, 1012 LK Amsterdam, tel. 020-268294.

SERVICE-PROJEKT VOOR MILIEU- EN ENERGIEGROEPEN

Zes Nederlandse milieu- en energieorganisaties hebben gezamenlijk een projekt gestart om lokale en regionale groepen kosteloos ondersteuning te bieden.

De zes organisaties zijn:

- Werkgroep EnergieDiskussie (WED)
- Centrum voor Energiebesparing (CvE)
- Stichting voor Milieu-Edukatie (SME)
- Aktie Strohalm
- Stichting voor Natuur en Milieu (SNM)
- Stichting Energie Anders (EA).

Het zogenaamde 'Serviceprojekt' wordt uitgevoerd met financiële steun van het ministerie van VROM (Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu). Gekozen is voor het ondersteunen van groepen. Hierbij wordt gedacht aan bewonerskomitees, energiegroepen, milieu-organisaties, vrouwenorganisaties, vakbondsgroepen en politieke partijen.

Doel van het projekt is het stimuleren van een milieuvriendelijk energiegebruik en -beleid, via het eigen gedrag en met name door het beïnvloeden van beleidsbeslissingen op lokaal en regionaal niveau.

Het sekretariaatsadres is:

Werkgroep EnergieDiskussie, Damrak
28-30, 1012 LJ Amsterdam, tel. 020-
270328.

KURSUSSEN ROND MILIEU-THEMA'S

Volkshogeschool Overcinge organiseert in 1985 enkele kursussen rond milieu en kleinschalig ondernemen, t.w.:

- een weekend voor mensen die geïnteresseerd zijn in kleinschalig ondernemen op een wijze die vriendelijk is voor de mens en voor het milieu (26 - 28 april);
- een weekend over woon/werkgemeenschappen (7 - 9 juni);
- weekends voor mensen die zelf een kleinschalig bedrijfje hebben: over het verbeteren van de marktpositie (19 - 21 april) en over het al dan niet gebruiken van computers (31 mei - 2 juni);
- een weekend over het opzetten van een kringloopprojekt (10 - 12 mei);
- een cursus "Tegen de stroom in" van 9 dagen (26 juli - 4 augustus), om kennis te maken met allerlei "alternatieven" op het gebied van gezondheid, voeding, wonen, werken, milieu, leven.

Inlichtingen en opgaven bij
Volkshogeschool Overcinge, Postbus
52, 7970 AB Havelte, tel. 05214-
1541.

BINNENSTEDEN VERANDEREN

Veranderingsprocessen in historische stadscentra zijn beter te voorspellen dan vaak wordt aangenomen. Gemeentebesturen en -diensten hebben de neiging 'hun' stad als uniek te beschouwen en laten zich weinig gelegen liggen aan ervaringen die in andere steden zijn opgedaan. Ook niet aan veranderingsprocessen die in de (recente) geschiedenis van de eigen stad zijn opgetreden, trouwens.

Dr. Rutger A.F. Smook heeft recente plattegronden van 36 steden naast plattegronden van de situatie zoals die 150 jaar geleden was gelegd.

Uit de konklusies die hij daaruit heeft getrokken is hij gepromoveerd aan de TH Delft. Zo blijkt bijvoorbeeld dat vergelijkbare beslissingen - de bouw van een parkeergarage, de aanleg van een extra ontsluitingsweg - over het algemeen dezelfde effecten hebben.

Ook zijn parallellen te trekken tussen soortgelijke ingrepen, bijvoorbeeld de aanleg van een spoorlijn eind vorige eeuw en de aanleg van een metrolijn nu.

Speciale aandacht geeft Smook aan de ontwikkelingen in de binnenstad van Utrecht, waarin het Hoog Catharijne-complex uiteraard een grote rol speelt.

Hoewel het bezwaar dat 'de oude stad moeilijk een antwoord kan geven op de grootschaligheid van het HC-complex' weinig meer dan een kreet is, wordt hier geraakt aan een probleem dat van invloed kan zijn op de verdere ontwikkeling. Door het ontbreken van een duidelijke beëindiging van het HC-complex ligt 'doorgroei' in de lijn der verwachtingen. Die ontwikkeling tegengaan kan door een versteviging van de structuur van de oude stad.

De konklusies die worden getrokken kunnen waardevol zijn in discussies met gemeentebesturen. Ze leveren argumenten voor of tegen de wenselijkheid van bepaalde ontwikkelingen.

"Binnensteden veranderen: atlas van het ruimtelijk veranderingsproces in de laatste anderhalve eeuw", door Rutger A.F. Smook. Verschenen als proefschrift TH Delft en handelseditie. Uitgegeven door Walburg Pers te Zutphen.

RUIMERE STUDIEMOGELIJKHEDEN VOOR OPBOUWWERKSTERS

De subdifferentiatie Opbouwwerk op de P.V.O. (Prot. Voortgezette Agogische beroepsopleiding te Amsterdam) biedt vrouwen de mogelijkheid gedeeltelijk een vrouwenleerroute te volgen. Dit houdt in dat gedurende de twee jaar dat de opleiding duurt (een dag per week) themagroepen gevormd kunnen worden door vrouwen uit de gemengde opbouwwerkgroep. Bovendien wordt in het methodiekprogramma-opbouwwerk voor ongeveer 40% van de tijd een aanbod gedaan voor een vrouwensubgroep. Dit aanbod wordt verzorgd door een vrouwelijke docent (Lenie Janssen). Daarnaast bestaat de mogelijkheid enkele van de aangeboden lessen in een vrou-

wengroep te volgen.

Om als vrouwen-opbouwwerkgroep te kunnen starten wordt tot 1 mei 1985 bij de aanmelding 7 plaatsen opengehouden voor vrouwen. Meer informatie over de opleiding is te vinden in de brochure van de afdeling Soc. Kult. Werk.

De brochure kan worden aangevraagd bij de P.V.O., Herengracht 10, 1015 BK Amsterdam, tel. 020-263393. Inlichtingen: Rob Zon, Lenie Janssen.

KURSUS WERKPROJEKTEN EN BEDRIJVEN

De aan de Sociale Akademie CICSA verbonden Stichting Post HBO Amsterdam start eind maart, in samenwerking met de stichting MEMO de cursus "werkprojecten en bedrijven".

Deze cursus is bedoeld voor welzijnswerkers en betrokkenen bij het welzijnswerk, die geïnteresseerd zijn in kleinschalige economische initiatieven.

In de praktijk komen welzijnswerkers regelmatig in contact met mensen, die hun werkloosheid daadwerkelijk te lijf gaan, door voor zichzelf een zinvolle arbeidssituatie te scheppen. Denk daarbij aan klussenkollektieven, vrouwenbedrijven, jongeren die hun eigen sociëteit beginnen. Het gaat hier meestal om projecten, waarin ideeën over buurtconomie en kleinschaligheid een rol spelen. De manier, waarop welzijnswerkers bij dit soort initiatieven betrokken zijn kan verschillen. Men kan zich beperken tot het geven van informatie en advies, men kan ook nauwer betrokken zijn bij de opzet en begeleiding van een werkproject. De methodes, waarover welzijnswerkers beschikken zijn echter veelal ontoereikend voor vraagstukken die te maken hebben met het scheppen van arbeid. Het gaat hier immers om zaken als financierings- en investeringsplannen en het kunnen omgaan met de spanning tussen bedrijfsmatige en persoonlijke doelstellingen.

De cursus heeft tot doel welzijnswerkers en betrokkenen bij het welzijnswerk deskundiger te maken voor advies en begeleidingswerk inzake werkprojecten.

Er wordt een overzicht geboden van de verschillende organisatie- en rechtsvormen die mogelijk zijn. Er wordt uitvoerig informatie verschaft over organisaties en overheidsdiensten, die van belang zijn voor o.m. financiering van werkprojecten, en er zal op verschillende manieren inzicht verschaft worden in het proces van idee tot realisatie van een werkproject.

De cursus vindt plaats te Amsterdam en omvat 25 lessen, verdeeld over 10 ochtenden van 9.30 tot 12.00 uur, te beginnen op 27 maart. De cursusprijs is f. 195,- per kursist.

Verdere informatie bij Dick de Korte
Stichting Post HBO, Kuipersstraat
151, 1073 ER Amsterdam, telefoon
020-642411.

MO**mededelingen opbouwwerk**HSA001000030
30
Tijdschriften MO**MO**

is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.

ISSN:
0168-06SX

M.O. verschijnt ten minste 10 maal per jaar: 6 gewone en 4 themanummers. Een abonnement kost f 30,-. Bij méér-abonnementen reductie op aanvraag. Losse nrs.f 4,25, themanrs.f 5,-, excl. porto.

Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
070-521354Samenstelling: Greet Hettinga, Charlotte Krop
Wil van de Leur, Maarten Snel